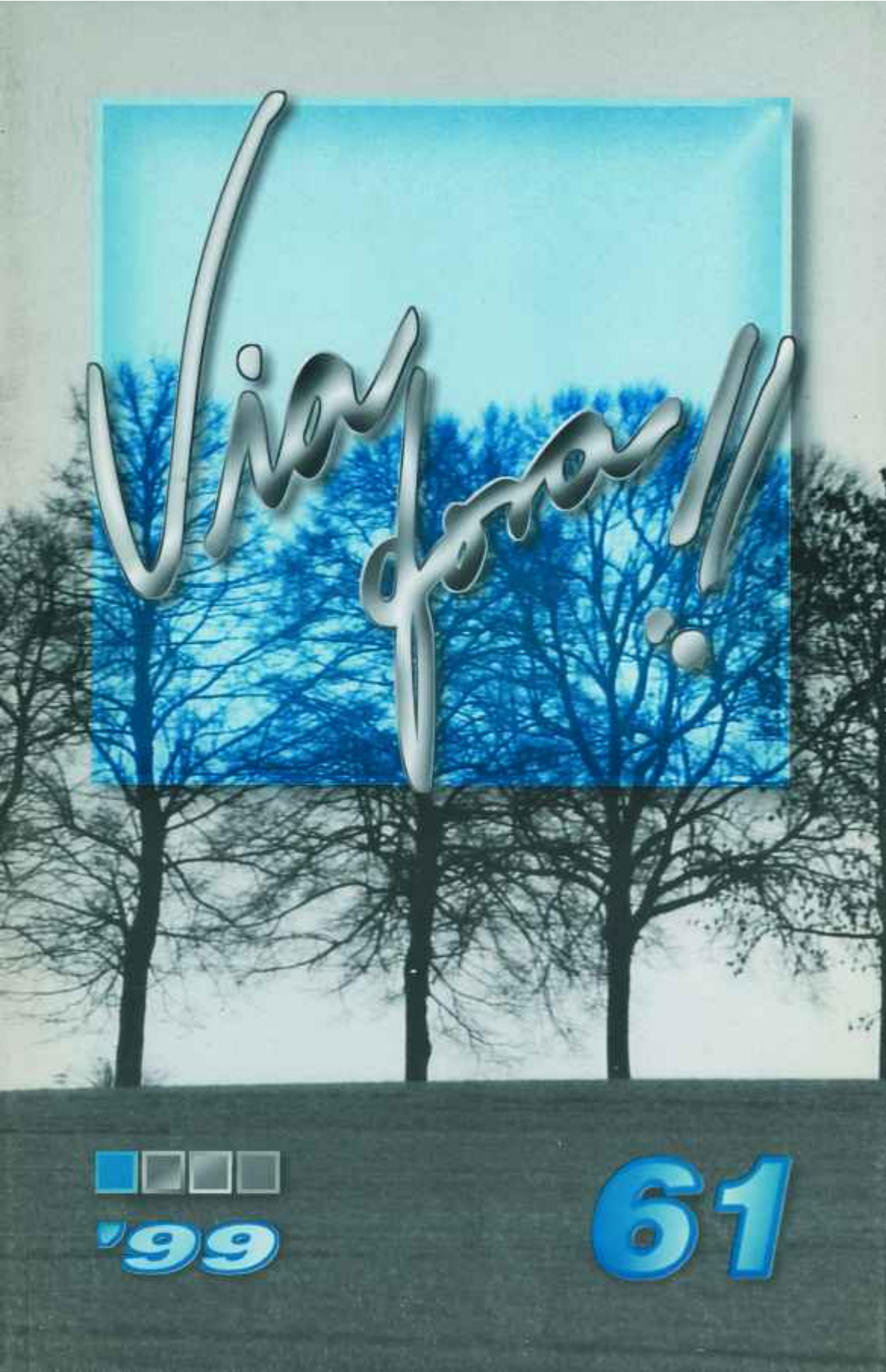
Vindpaul!
'99
61

Via fora!! és una publicació que apareix l'hivern del 1984, fruit del treball d'equip de l'associació cultural **enllaç**, i des d'aleshores continua publicant-se amb una tossuda periodicitat trimestral.

Els primers números —amb el subtítol 'Publicació per a la gent culturalment activa'— es dirigeixen a totes aquelles persones que porten a terme alguna activitat de dinamització cultural. Poc a poc, en incrementar la relació amb altres publicacions afins d'arreu del món, Via fora!! es va convertint en una plataforma de difussió d'idees sobre noves maneres d'entendre la societat i les seves relacions amb el medi. Així, s'hi publiquen articles sobre temes tant diversos com ara les relacions humanes, els mecanismes del poder, els conflictes ètnics i nacionals, els models econòmics, el coneixement del propi cos, l'explotació nord ➪ sud, la degradació del medi natural, els sistemes cooperatius, la gestió dels recursos o la participació política, sempre des d'un punt de vista innovador, amb un triple objectiu:

✓ informar sobre els debats ideològics i les experiències pràctiques que s'estan duent a terme arreu del món,

✓ provocar la reflexió individual i col·lectiva al voltant d'aquests temes, i

✓ apuntar possibles línies d'acció envers petits canvis dins d'una perspectiva global.

Via fora!! is a plublication which appears within the winter of 1984, fruit of the group work of the cultural association **enllaç**, and since then it continues being published with a quarterly obstinated periodicity.

The first issues —with the subtitle 'Publicació per a la gent culturalment activa'— were directed to all those people who carried out some activity of cultural dynamization. Gradually, with the increase of relationships with other similar publications all over the world *Via Fora!!* is becaming a platform for the diffusion of ideas concerning new ways to undestand society ans its relationships with the environement. Then, there are published articles about subjects as diverses as human relationships, mechanismes of power, ethnic and national conflicts, economical patterns, the knowledge of the own body, North ➪ South explotation, the degradation of natural environement, cooperative systems, the resourcers management or the political participation, always from an innovating point of view, with a triple objective:

✓ to inform about ideological debates and practical experiences carried out all over the world.

✓ to promote individual and collective reflexion concerning these subjects, and

✓ to point out possible action lines towards small changes within a global prespective.

Via fora!! estas eldonaĵo kiu aperis vintre de 1984, kiel rezulto de la teama laboro de la kultura asocio **enllaç** kaj de tiam daŭre aperas kun konstanta trimonata ofteco.

La unuajn numerojn —kun la subtitolo 'Eldonaĵo por homoj kulture aktivaj'— oni adresis al tiuj personoj kiuj plenumis iun ajn aktivaĵon pri kultura aktivigo. Iom post iom kiam plimultigas la rilatoj kun aliaj similaj eldonaĵoj en la tuta mondo, *Via fora!!* iom post iom farigas kvazau platformo por disvastigo de ideoj pri novaj manieroj kompreni la socion kaj giajn rilatojn kun la medio. Tiel, oni aperigas en gi artikolojn pri tiel diversaj temoj kiel la homrilatoj, la meanismoj de la povo, la etnaj kaj naciaj konfliktoj, la ekonomiaj modeloj, la kono de la propra korpo, la ekspluatado nordo ➪ sudo, la degenerado de la natura medio, la kooperativaj sistemoj, la mastrumado de la rimedoj au la politika partopreno, nepre el noviga vidpunkto, kun triobla celo:

✓ informi pri la ideologiaj debatoj kaj la praktikaj spertoj kiuj okazas en la tuta mondo.

✓ provoki la individuan kaj kolektivan pripensadon cirkau tiuj temoj.

✓noti eblajn agadliniojn cele al malgrandaj sangoj ene de totala perspektivo.

EL POETA ENALTIT I EL POETA POSTERGAT

Celebrem enguany el setantè aniversari d'un poeta que, amb un treball constant i tenaç, no només ha anat ocupant un lloc destacat en el món de les nostres lletres, sinó que s'ha convertit també en un referent cívic gràcies sobretot a la seva coratjosa lluita contra una malaltia paralitzant, així com per la seva actitud inequívoca tant socialment com nacional.

Aquesta celebració, tanmateix, presenta unes singularitats destacables. La primera, que té lloc en vida del poeta. Massa sovint els honors i els reconeixements arriben tard, però en aquest cas l'homenatjat està feliçment entre nosaltres. La segona, que ha rebut un notable impuls institucional. El referent cívic de què parlàvem fa un moment, i l'àmplia estima que rep entre el poble, probablement hagin conduït la Generalitat a enaltir-lo. En aquest procés gairebé se li ha donat la consideració de poeta nacional.

Només un petit núvol en aquesta brillant celebració: molta gent l'ha llegit –o ho diu-, però quantes persones saben de cor algun dels seus poemes, com succeïa en la seva època amb Verdaguer, o posteriorment amb Sagarra? Això, evidentment, no enfosqueix el poeta que està present des del primer dia en el nom d'aquesta revista: Miquel Martí i Pol.

Commemorem també el naixement d'un altre poeta i home "de lletres" en general (dramaturg, articulista, traductor, editor); però aquesta celebració ja entra per desgràcia dins la normalitat, gairebé la hipernormalitat.

Efectivament, és en motiu del centenari del seu naixement, i atès que fa uns anys que ens va deixar (molt fastiguejat, per cert), no la podem compartir amb ell. D'altra banda, es tracta d'una commemoració gairebé catacumbal, o, si més no, sense l'impuls institucional de l'altra. També amb una actitud clarament progressista i nacionalista, però alhora crítica amb la vida política en general i amb la política del govern en particular, ha estat considerat més aviat com a poeta maleït o, directament, com a mosca collonera. Les seves paraules de salutació a Jordi Pujol en un encontre que tingueren al palau de la Generalitat -"Com a home, us estimo; com a president, us respecto; com a polític, us detesto"- potser tinguin alguna cosa a veure en la diferència de tractament institucional d'ambdós poetes. Però ja ens està bé que les iniciatives per celebrar aquest centenari vagin sorgint de ciutadans independents com ell: és una situació d'una coherència històrica inapelable. A m;es, la mena de poetes que ens cal no és la que pot ser utilitzada impunement per arribistes sense projecte polític.

Si bé fa nosa a la classe política, Joan Oliver / Pere Quart sempre estarà present entre nosaltres. Per exemple amb poemes com aquest:

JOC

Navego contracorrent.
Hi vaig quan en tomen.

Abans de pensar em repenso.
Ploro. I somric en silenci
allà on hi ha llum i bonança.

Tutto ch'altrui aggrada me disgrada.

Quan puc, discrepo.
Per exemple
no dic "figuera de moro"
sinó "nopal".

I per a perdre'm la vida
treballo cada diumenge.

Moribund festejaré
— si m'ho permet la família
i la resta dels poders —
el meu natalici.

Via fora!! Núm. 61, Volum VII. Hivern '99

L'ENIGMA DE L'ORIGEN DE LA RELIGIÓ CRISTIANA

Antoine Vergote

En l'article que segueix, Antoine Vergote (Kortrijk, Bèlgica, 1921), doctor en teologia i filosofia per la Universitat de Lovaina, fa una valoració positiva dels estudis crítics que al llarg del segle XX, s'han dedicat al repte de conèixer millor els orígens del cristianisme.

L'autor va fundar i dirigir el Centre de Psicologia de la Religió de la Universitat de Lovaina, institució capdavantera en l'estudi interdisciplinari de la religió en el marc de les ciències socials. Aquest text va aparèixer originalment com a capítol del llibre Modernitat i cristianisme. Interrogacions crítiques recíproques (1998), resultat de les conferències pronunciades per Vergote a la primera edició de l'Aula Joan Maragall, organitzada per la Fundació Joan Maragall a Barcelona a l'octubre de 1997.

In the following article, Antoine Vergote (Kortrijk, Belgium, 1921), doctor in theology and philosophy by the University of Louvain, makes a positive evaluation of the critical studies which, along this century, have been dedicated to the challenge of improving the knowledge of the origins of Christianity.

The author founded and managed the Center of Psychology of Religion at the University of Louvain, an institution dedicated to interdisciplinary studies of religion within the frame of social sciences. This text appeared originally as a chapter of the book Modernity and Christianisme, Mutual Critical Interrogations (1998), as a result of conferences given by Vergote at the first edition of Aula Joan Maragall, organised by the Foundation Joan Maragall in Barcelona in October 1997.

En la sekvanta artikolo, Antoine Vergote (Kortrijk, Belgio 1921), doktoro pri teologio kaj filozofio de la Lovaina Universitato, valoras pozitive la krittikajn studojn, ktujn -dum la XX-a jarcento- oni dedicis al la defio plibone koni la originonjn de la kristanismo.

La autoro fondis kaj gvidis la Psikologia Centro pri Religio ce la Lovaina lUniversitato, pionira institucio pri la interfaka studo de la religio enkadre de la sociaj sciencoj. La nuna teksto unue aperis kiel capitro de la libro "Moderneco kaj kristanismo. Reciprokaj demando kritikaj (1998)", rezulto de liaj prelegoj en la unua Aulo Joan Maragall, kiun organizis la Fondajo Joan Maragall en Barcelono, oktobre 1997.

Al costat del treball d'interpretació filosòfica que fa, la raó crítica també s'ha ocupat de comprendre i explicar racionalment la religió cristiana. S'hi han dedicat estudis filosòfics, històrics i psicològics. Aquests estudis tenen sovint la mateixa òptica que la filosofia «il·lustrada» i li han fornit uns complements. Aquesta aliança és el que voldria evocar en aquesta exposició; ja que, juntament amb la reinterpretació filosòfica, aquests estudis han sacsejat, directament o indirectament, l'herència cristiana. No obstant això, també han ajudat els creients a retrobar d'una manera una mica diferent i, crec, més justa la identitat cristiana. Aquesta exposició constitueix, per tant, una transició al capítol següent.

1. L'esdeveniment: una particularitat històrica

La racionalitat crítica dels temps moderns no ha estat a priori hostil i despectiva envers la religió. Espero haver-ho fet comprovar. Encara hauria pogut citar molts altres grans pensadors: Cassirer, Jaspers, Husserl... El mensypreu només es troba en el petit

racionalisme polèmic. La racionalitat crítica vol comprendre la religió, que sempre ha estat una part molt important de la cultura viva. El mot «crítica» indica que, per a comprendre, s'intenta distingir el que és essencial del que no és més que formació secundària. D'altra banda, aquesta actitud es troba en la teologia. Fins i tot en l'interior d'una convicció comuna de fe les maneres de copsar el mateix contingut varien amb el context cultural. Així les representacions de Jesús a través de les èpoques impressionen per la seva sorprenent diversitat. Les diferències no es deuen solament als canvis dels estils artístics; corresponen també a uns canvis en la sensibilitat i en la pietat cristianes, i representen, per tant, uns canvis d'accents teològics. Penseu en la diferència entre el Crist Pantocràtor de Dafné a prop d'Atenes, el Crist Bon Pastor de les catacumbes, el Crist sofrent en la creu de les escultures gòtiques, el Crist Hèrcules diví de Rubens, el Crist de la pietat humilment contemplativa de Rembrandt...

La raó cerca el que és essencial i universal en allò que considera. Quan es tracta de les realitats humanes, és sobretot la filosofia que acompleix aquesta funció crítica. En aplicar-se a la religió cristiana, la raó filosòfica es dedica normalment a la personalitat d'aquell qui n'és el centre, Jesucrist, i intenta dir el que és essencial en aquesta figura. La filosofia ho fa evidentment des del seu punt de vista: el de la raó que s'instal·la decididament en l'interior del món de l'home i de la història humana. En aquesta perspectiva, ha vist en Jesús aquell que ensenya la idea de Déu que la raó pot acceptar, la del Déu únic. En Jesús la raó filosòfica també ha reconegut aquell que ensenya l'ètica que la raó pot acceptar com l'ètica de l'univers de la racionalitat, l'ètica universal del respecte de la persona humana.

La mirada filosòfica sobre la religió cristiana tendeix naturalment a ser molt selectiva. Bergson, entre altres, en va prendre consciència i ho va mostrar. No es desitja pas que la filosofia es transformi en teologia. Se li demana, tanmateix, que sigui objectiva en l'observació de les dades de què vol donar compte. Si inclou la interpretació del cristianisme en la seva filosofia de la religió, s'espera que tingui en compte allò que els textos fundadors i les expressions i símbols de la pràctica deixen entendre i veure, en un mot, que consideri la identitat cristiana tal com els historiadors i els sociòlegs la poden observar i descriure. Però, el que és innegablement essencial en la identitat cristiana és la convicció que en la persona de Jesucrist, missatger diví, crucificat i divinament ressuscitat i exaltat, Déu va entrar en l'univers històric dels homes i és personalment present a l'home i en l'home que creu en Jesucrist. La pràctica cristiana té precisament el sentit de fer efectiva la fe que confessa el creient.

Es falseja el problema quan es pretén reduir la religió a l'interior dels límits de la raó i es decideix de limitar-se a considerar selectivament en la figura de Jesucrist allò que convé al prejudici de la raó. Caldria també intentar explicar com els creients han arribat a interpretar Jesús com el Crist, Fill de Déu, a construir la seva teologia dogmàtica i a elaborar la seva pràctica específica. És efectivament el que les ciències de la religió s'han esforçat a fer. D'una banda, s'han dedicat a demostrar que un abisme separa la personalitat històrica de Jesús i la dogmàtica i la litúrgia cristianes; d'altra banda, s'han esforçat a explicar de la millor manera possible la religió cristiana com una obra produïda per homes. Per tant, hi ha dos aspectes de la religió cristiana sotme-

sos a l'examen crític. Es posa en contrast mutu el Crist de la religió cristiana i el Jesús que es pensa que és el de la història. Tot fent aquesta tasca, s'intenta designar els factors humans que explicarien la formació del cristianisme. El punt de partença és en tot cas l'afirmació de la distància que separa Jesús de Natzaret i el Crist de la teologia i de la pietat.

Aquesta distància és innegable. En efecte, s'havia insistit massa exclusivament en la divinitat de Jesucrist. La sobreaccentuació de la natura divina de Jesús de Natzaret s'explica per la història de l'Església i per la psicologia humana. Ho mostraré breument, ja que per al creient és important no sols de considerar lleialment els arguments crítics dels historiadors i dels filòlegs, sinó també de comprendre els destins històrics de la fe cristiana.

2. Home-Déu més diví que humà

Després d'una llarga crisi en l'Església dels segles iii i iv, crisi en què la qüestió de la identitat de Jesucrist es trobava al centre, els Pares del Concili de Constantinoble, reunits l'any 381, promulgaven la doctrina que serà definitivament la de les Esglésies catòliques i ortodoxes, i també la de Luter i Calví. Els Pares del Concili declaren que Jesús, «el Fill únic de Déu és veritable Déu nascut del Déu veritable, engendrat no pas creat, de la mateixa naturalesa que el Pare...». La continuació de la declaració es pot resumir així: Déu de Déu, el Fill va baixar del cel i va prendre carn de la Verge Maria.

S'aprecia el rigor conceptual amb què els Pares del Concili van formular la seva fe. Per a comprendre bé aquesta declaració, cal tenir en comp-

te el fet que s'hi pressuposa la confessió bíblica que Déu és el creador de tot el que existeix a fora d'ell; per tant, també el creador de la humanitat de Jesús. S'afirma que Déu és el Pare de la natura divina de Jesucrist, però no pas el creador. La filiació divina de Jesús és un engendrament, no pas una creació. Aquesta filiació és única; Jesús és el Fill únic de Déu. Fent la distinció entre engendrament en Déu i creació per Déu, els Pares del Concili no pretenen explicar filosòficament qui és Jesucrist; ben al contrari, afirmen que el misteri diví de Jesús supera la raó, perquè en ell Déu mateix pren cos humà. Segons la concepció bíblica el terme «carn humana» significa no pas el cos que la filosofia grega distingia de l'esperit, sinó l'existència humana concreta: corporal, afectiva i espiritual. A propòsit d'això, advertim que, en la seva filosofia, Maurice Merleau-Ponty reprèn el terme de carn per designar la unitat existencial de l'ésser humà.

La formulació del Concili de Constantinoble és nova. Comporta uns termes presos de la filosofia grega, com el de substància, termes que no es troben pas en els Evangelis ni tampoc en les Epístoles de sant Pau. No obstant això, l'Església, que l'any 381 defineix així la seva fe, evidentment no se la inventa en aquell moment. Però, davant aquells que com Arri semblaven concebre Jesús com un ésser intermediari entre Déu Pare, l'únic veritable Déu, i els homes, l'Església va prendre més clarament i més conceptualment consciència d'allò que estava convençuda que sempre havia confessat. Com passa sovint, és la negació pels altres d'allò que un considera veritat, que porta a pensar i a dir les pròpies conviccions amb més rigor. No obstant això, en aquella època no es mesurava l'evolució que el pensament cristià havia recorregut abans d'arribar a formular-se amb tanta precisió. Al segle iv la crítica històrica moderna encara no s'havia format i la idea de la historicitat de les representacions i dels conceptes teòrics encara no formava part del pensament dels filòsofs i dels teòlegs. En definir el dogma sobre Crist després de laboriosos debats, els Pares del Concili no es plantejaven la qüestió d'allò que la teologia del segle xix anomenarà «l'evolució del dogma». Amb tota la bona fe els Pares del Concili i els teòlegs que s'associaven a ells llegien els Evangelis com si testimoniessin explícitament la doctrina cristològica de l'Església del segle iv.

La doctrina sobre Jesucrist, tal com l'Església la va definir en el segle iv, ha estat l'horitzó teològic que generalment i durant segles ha dominat la lectura dels Evangelis que es feia en la catequesi, en la pastoral i fins i tot en els cursos de teologia. Ni la crítica històrica dels textos, ni les interpretacions de natura antropològica presentaven dificultats a la projecció massiva sobre els textos incerts del passat de concepcions formades per segles de fe i de reflexions teològiques. Alguns exemples que encara són familiars a molts de nosaltres podran il·lustrar aquesta lectura retrospectiva. No es pensava pas posar en qüestió la historicitat dels textos de Mateu i de Lluc sobre el naixement de Jesús d'una mare verge; en aquests relats, s'hi veia la divinitat de Jesús testificada i revelada en l'origen mateix de la seva vida. S'interpretava com a signes de la divinitat de Jesús o del seu poder diví els títols pels quals s'havia designat o altres li donaven; així el de Fill de Déu; també el de Fill de l'home (títol pres del profeta Daniel que identifica per aquesta expressió un misteriós personatge que baixa del cel per jutjar amb autoritat divina); o també el de Messies. Es veia la prova de la divinitat de Jesús en els exorcismes i en els miracles, en

particular en el de la resurrecció de Llàtzer, presentat per l'Evangeli de Joan.

I manant a la tempesta i multiplicant els pans, Jesús hauria mostrat que tenia sobre les coses el poder del Creador diví.

En aquesta òptica, els relats de la mort i de la resurrecció no presentaven problema. Ben al contrari, sobre aquests esdeveniments es llegien els relats dels tres primers Evangelis a la llum de l'Evangeli de Joan. Però, segons aquest Evangeli, Jesús tenia el ple coneixement diví de tot, també de la crucifixió que l'esperava. Lliure com només Déu ho pot ser, va entregar la seva vida, perquè era la voluntat del Pare. Després la tornava a prendre en la resurrecció; per tant, es va ressuscitar ell mateix gloriosament. Aquesta visió joànica de la resurrecció va esdevenir tradicional i ha impregnat tan fortament els esperits durant segles que els pintors la van representar. Penseu, per exemple, en la pintura de Piero della Francesca a Borgo San Sepolcro: Crist s'aixeca majestuosament de la tomba, com un senyor diví que ha remogut triomfalment la pesada làpida sepulcral i ha fulminat els guardes romans amb la seva aura divina.

En aquest context, era obvi comprendre també determinats enunciats sobre Jesús com a descriptius de l'encarnació d'una persona divina. Així el molt antic himne cristià que cita sant Pau en l'Epístola als Filipencs (2,6): «Ell, que era de condició divina... es va fer no res, prengué la condició d'esclau i es féu semblant als homes». No es dubtava que «condició divina» significa: de natura divina, igual a Déu. El pròleg de l'Evangeli de Joan es prestava per excel·lència a aquesta lectura teològica: «...el Verb era Déu... I el Verb s'ha fet carn i ha habitat entre nosaltres». Sense vacil·lació es va interpretar «Verb» com la designació de la segona persona de la Santíssima Trinitat, el Fill etern del Pare.

L'Església del primers segles va combatre amb decisió totes les interpretacions que negaven la realitat de la humanitat de Jesús. Fins i tot va utilitzar i afinar conceptes filosòfics per a pronunciar-se amb rigor sobre aquesta qüestió i per a dissipar les ambigüitats. El que passa és que la teologia ha estat pensada essencialment en la línia descendent. S'ha pensat en Jesús de Natzaret en primer lloc com en una natura humana a la qual el Fill de Déu, Déu de Déu, havia baixat. No es preguntava com Jesús, fill de Maria, havia viscut la seva existència d'home davant de Déu i en relació humanament filial amb Déu. Es mirava Jesús com un Déu que triomfa de la mort. S'ha pensat i parlat com si no fos també un home cridat a anar vers Déu, i això a través d'una mort humanament sempre inquietant. En un mot: es va posar massa la realitat humana de Jesús a l'ombra de la seva divinitat.

Dues raons fan comprendre l'accentuació de la divinitat de Jesús en detriment del reconeixement efectiu de la seva humanitat. Com sempre en la història del pensament, un cop ha estat adquirida una intel·lecció, pren una força d'evidència tal que el llarg camí que hi ha conduït sembla contreure's en algunes fites. En l'absència d'una consciència històrica desvetllada, les empremtes del passat prenen el sentit del present en què es viu. Aquesta llei general del temps de la vida i del pensament es veu reforçada en la religió cristiana per un segon factor, més específic. Com he dit diverses vegades, en aliar-se amb la racionalitat grega, el cristianisme havia pogut articular en pensament teològic les seves convicccions i les seves pràctiques. La influència metafísica de la filosofia de Plató, en particular, impel·lia tanmateix a concebre la persona de Jesús com el

Crist preexistent en Déu i que va baixar a viure entre els homes. La visió platònica fa parlar de Jesús com si Déu baixat en un home el fes transparent a la irradiació divina. Aquesta visió sobre Jesús és ja molt marcada en el quart Evangeli, redactat precisament vers la fi del primer segle per un autor impregnat de cultura hel·lenística.

La teologia i la litúrgia de les Esglésies ortodoxes, molt més encara que les d'Occident, han estat afaiçonades per aquesta interpretació creient. Em sembla significatiu en aquest sentit que en la nit de Pasqua, en ocasió de la celebració ortodoxa més important i també més popular, el pròleg de l'Evangeli de Joan solemnement cantat doni el sentit de la resurrecció. Aquesta manifestaria el que Jesús sempre ha estat: el Verb diví, segona persona de la Trinitat, que, havent deixat la carn que havia pres, la torna a prendre. Alliberat ara dels lligams terrestres, dóna a la seva humanitat l'esplendor divina.

El prejudici teològic que interpreta sense més ni més la persona i l'obra de Jesucrist com un Déu baixat en carn humana, crea algun problema per a la tradició cristiana que considerava la crucifixió com un sacrifici. En el seu sentit propi, aquest terme designa el ritu central de les religions. L'home ofereix el sacrifici a Déu en senyal de reconeixement, a vegades de propiciació, i per demanar a Déu els beneficis desitjats. Per a expressar

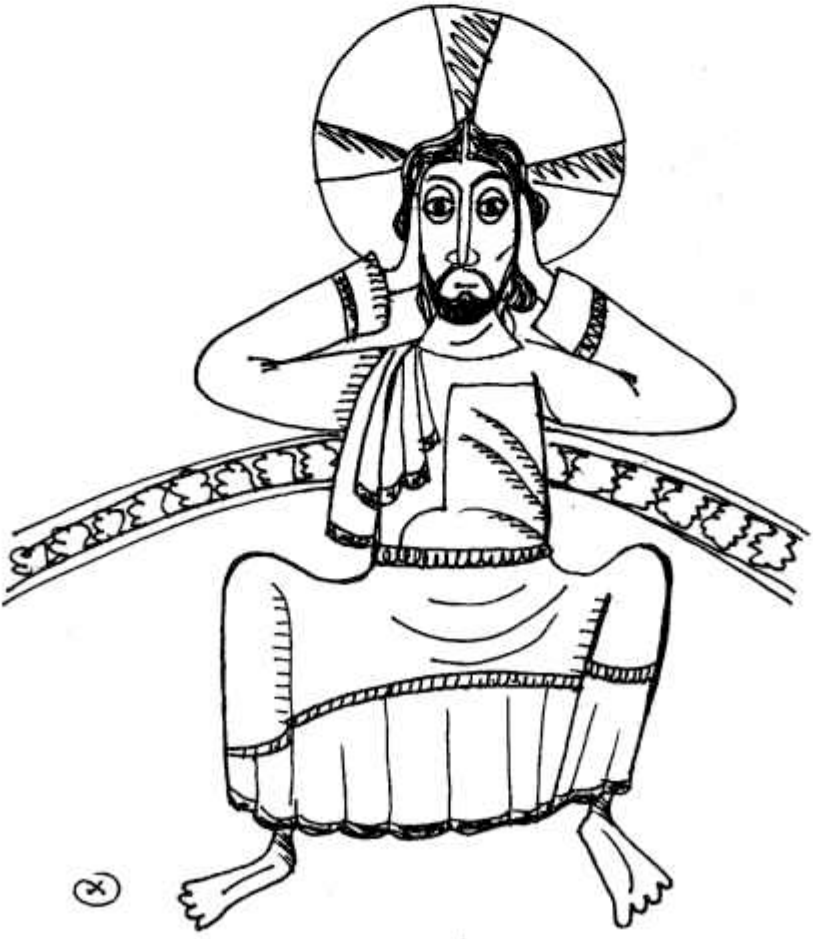

el sentit de la mort de Jesús, aviat es va prendre el terme de sacrifici, central en les religions, i es va transferir a l'acceptació per part de Jesús de la mort en creu. Que Jesús ofereix la seva vida humana com a sacrifici és un llenguatge metafòric intel·ligible. Però si es pensa en Jesucrist com a «Déu de Déu»? A aquesta qüestió sant Anselm en el segle xi va respondre amb el seu petit tractat Per què Déu es va fer home? La resposta d'Anselm és simple: només el mateix Fill de Déu podia oferir el sacrifici que donaria la satisfacció exigida al Pare ferit pel pecat. Si hi pensem bé, aquesta teologia sembla tan estranya com senzilla. Pensar que la còlera de Déu exigeix l'execució sacrificial del seu propi Fill, no és una concepció bàrbara de Déu? Perquè es pogués repetir al llarg dels segles, va caldre que la fe fos intuïtivament més rica i més justa que la concepció de la redempció que s'ensenyava. Aquesta il·lustra de tota manera les aberracions d'una teologia de Crist essencialment descendent. No és sorprenent que la consciència contemporània refusi aquesta teologia de la redempció; per reacció es veu animada a adoptar la reducció de l'obra de Jesucrist a la de predicador de la moral evangèlica.

3. Lectura historicocrítica dels Evangelis i altres textos sagrats

Diverses disciplines de les ciències humanes han obert una mirada crítica sobre la distància entre els textos del Nou Testament, sobretot els Evangelis sinòptics, i la seva interpretació teològica posterior. Els no creients estaven evidentment atents a les pseudoevidències a les quals els creients es trobaven espontàniament enganxats. Lessing formulava ja el problema com el de l'abisme entre el Jesús històric i el Crist de la fe. És després de la fe en la resurrecció que tota la construcció teològica hauria començat. Per això moltes preguntes crítiques es refereixen als relats de la resurrecció. El racionalisme no tenia sempre por de repetir unes explicacions populars que, si es llegeixen els relats de la resurrecció, devien ja circular en temps de la jove Església. Així l'erudit racionalista Reimarus, publicat anònimament per Lessing, va pretendre que els apòstols havien amagat fraudulentament el cos de Crist i després havien construït el relat de la resurrecció.

Per tal de preparar la mirada sobre la resposta que es pot donar i justificar la qüestió del Crist històric, espigolaré alguns exemples dels capgiraments introduïts per l'estudi científic dels textos. Estudis comparatius de les religions fan aparèixer semblances entre els relats evangèlics i els relats, llegendes o mites d'altres provinences. El relat del naixement d'una verge-mare es troba en la tradició budista i en la que es va crear entorn de l'emperador August. Segons testimonis antics del temps de Jesús hi havia altres taumaturgs guaridors i exorcistes; d'altra banda, es pot llegir una confirmació d'aquestes informacions en algunes discussions entre Jesús i els que l'interroguen polèmicament sobre el seu poder.

Els estudis filologicoexegètics, per la seva banda, han mostrat que expressions interpretades com a significants de la natura divina de Jesús no tenen o no tenen necessàriament aquesta significació. Fins i tot la més cèlebre de les frases del Nou Testament, «I el Verb s'ha fet carn», no implica necessàriament l'afirmació que en Jesús de Natzaret la segona persona de la Santíssima Trinitat s'ha encarnat.

Anàlisis rigoroses dels textos també han sostingut una interpretació simbolicoteològica del miracle més espectacu-

lar atribuït a Jesús, el de la resurrecció de Llàtzer. També s'han formulat seriosos arguments per a classificar entre els relats simbolicoteològics els de la multiplicació dels pans i de les obres sobre la natura, com l'apaivagament de la tempesta i la pesca miraculosa.

En invocar els exàmens històrics i literaris dels textos, alguns autors han simplement posat en dubte el valor de document històric reconegut als Evangelis. En 1863 Ernest Renan creia encara poder escriure una Vida de Jesús. Redactat en una prosa poètica i sensible al color de la Palestina de Jesús, aquest llibre va tenir un ressò extraordinari a Europa, ja que pretén haver separat la vida de Jesús de tota la dogmàtica que el cristianisme li hauria sobreposat i presentar la veritable biografia de Jesús, «aquest home incomparable». Algunes dècades més tard, R. Bultmann, gran exegeta luterà, declara que totes les biografies de Jesús no poden ser més que ficcions, perquè els Evangelis, i també els suposats documents que haurien utilitzat els redactors, són ja uns textos teològics i no pas uns relats històrics sobre la vida i les gestes de Jesús de Natzaret. Una frase en el seu llibre Jesús, de 1926, resumeix perfectament la conclusió que Bultmann treu dels seus estudis sobre els textos: «Ja que sóc de l'opinió (Meinung) que no podem pràcticament saber res de la vida i de la personalitat de Jesús, perquè les fonts cristianes no s'hi han interessat, perquè, a més, són molt fragmentàries i envaïdes per la llegenda i perquè no hi ha altres fonts sobre Jesús» (p. 11). Des dexegetes, fins i tot els més rigorosament científics, concedeixen un valor històric real als Evangelis. En tornaré a parlar.

Per parcial que sigui, la nostra mirada fa aparèixer una convergència d'idees entre els qui fan la lectura dels Evangelis prenent les referències, no pas en la teologia posterior, sinó en els principis de les ciències dels textos. S'està d'acord a destacar la diferència important en la mirada dels testimonis sobre Jesús abans i després de la seva mort. Els contemporanis, fins i tot els deixebles de Jesús, segurament no el van veure ni entendre com el «Déu de Déu» que havia pres carn en una verge anomenada Maria.

En el segle passat, alguns autors creien que després d'haver netejat així els Evangelis de la teologia cristiana, es podia trobar la persona i la vida d'un home admirablement religiós. Estudis recents han canviat les concepcions crítiques precedents i han afirmat que ja no es podia trobar el Jesús històric, ja que de tota manera els Evangelis són testimonis de fe i no pas textos històrics. Però tot seguit s'ha preguntat el que podria ser un text purament objectiu sobre Jesús. El positivisme, en efecte, havia falsejat la mirada crítica, en aquest cas com en molts altres. Un testimoni històric no és mai una càmera combinada amb un dictàfon que enregistrés sense ni tan sols adoptar un angle de visió i sense seleccionar. Sembla segur ara que els Evangelis tenen un valor històric, però també que són uns testimonis de la fe dels redactors.

En redescobrir la humanitat de Jesús massa amagada per la teologia, ens trobem impel·lits a plantejar un nou problema. Com comprendre que la comunitat hagi pogut elaborar ràpidament després de la mort de Jesús tota una teologia de l'origen diví de Jesús? Sens dubte, la fe en la resurrecció de Jesús va transformar la mirada sobre ell. Però aquesta fe, on recolzava? És aquest evidentment l'enigma de la formació del cristianisme. Tot fa pensar que és Jesús mateix que es troba en el cor d'aquest enigma.

4. Relat del subconscient?

Com explicar, si no s'és creient, els relats de la resurrecció i tota la tradició

que ha llegit en les paraules i vist en els gestos de Jesús l'afirmació i la manifestació de la seva divinitat? El camí teòric que s'oferia als esperits crítics consistia en primer lloc a buscar l'explicació en les influències dels ambients religiosos que van envoltar el primer cristianisme. Es van fer valer semblances entre la resurrecció i la divinització de Jesús i mites d'Egipte sobre la mort i la resurrecció d'Osiris, déu de les forces vegetals, que es va identificar amb el déu-sol; en els ritus i les representacions de l'Egipte faraònic, el sol, en reaparèixer a cada albada, era el principi diví de l'etern recomençament i de la immortalitat de l'ànima.

També es va invocar la influència que haurien tingut sobre el naixement del cristianisme les representacions mitològiques d'altres religions i sobretot de múltiples cercles mistèrics i gnòstics. Aquestes agrupacions religioses esotèriques pul·lulaven en el segle anterior a Jesucrist i en els dos segles posteriors. A vegades manllevaven idees i imatges a diverses religions, també a la Bíblia o al cristianisme i les inserien en uns conjunts sovint estranyament imaginaris. La característica gairebé universal dels cercles gnòstics era la seva convicció dualista. Oposaven mútuament l'obra mal feta o pertorbada pel déu o dimoni creador, i l'obra de perfeccionament que vol fer el déu bo. El mal rau en la realitat material i corporal mateixa. Cal alliberar-se'n pel coneixement iniciat (d'aquí el terme de gnòstic: la salvació ve d'un saber). Per aquesta iniciació especulativa la persona es vincula al déu bo i s'allibera del sofriment i de la por. Entre parèntesis: les informacions recents sobre els escàndols de l'Església de la Cienciologia ens mostren que sempre hi ha homes que es deixen fascinar per teories pseudoespeculatives i pseudoreligioses, quan prometen l'alliberament de l'angoixa i del sofriment per una iniciació teòrica.

En els nostres dies els treballs històrics seriosos han fet abandonar les teories que expliquen l'origen del cristianisme per aquests manlleus.

Amb tota seguretat, hi ha imatges i símbols que tenen un cert caràcter universal i que es troben en molts mites i religions, i també en textos de la Bíblia i dels Evangelis: la natura que reviu a la primavera, el sol que sorgeix a l'alba, la serp que deixa la seva pell antiga, la llavor enterrada que produeix el blat, o la imatge gairebé onírica de l'ocell que surt revivificat del foc... Com la pesantor, la diferència entre dalt i baix, entre la nit i la llum, aquestes imatges i aquests símbols són universals perquè formen part de la nostra existència corporal en el món.

Alguns pensen que aleshores el que importa no és la realitat històrica de Jesucrist, de la seva resurrecció, de les influències sobre l'origen del cristianisme, sinó la realitat humana, sobretot psíquica, que la religió cristiana o una altra religió permeten d'expressar. Al meu parer, la psicologia de Jung es redueix fonamentalment a aquesta teoria. Jung mateix va designar les seves concepcions amb el mot «psicologia analítica», per tal de distingir-les de la psico-anàlisi freudiana, de la qual havia rebutjat els conceptes principals i al mateix temps havia modificat profundament la tècnica terapèutica. La idea de Jung és que els somnis, els mites, els símbols i els ritus religiosos, i també els deliris psicòtics, emanen del subconscient humà. Aquesta convicció condueix Jung a fer àmplies comparacions entre representacions que pertanyen a les cultures, a les religions i als mites més diversos. El subconscient de Jung no és l'inconscient personal de Freud. El subconscient, en la teoria de Jung, és compost en efecte de formes arquetípiques universals, a les quals diferents religions poden donar uns continguts concrets una mica diferenciats. Així Déu, Zeus, Shiva, Crist són les representacions que corresponen a l'arquetipus de la potència que regna. El baptisme cristià com a immersió en l'aigua expressa l'arquetipus d'immersió en la mort i de retorn a la vida; actualitza l'arquetipus que es troba també en els banys rituals d'altres religions, en molts ritus d'iniciació, en els relats cristians de l'enterrament, de la baixada «als inferns» i de la resurrecció de Crist, en el relat mitològic sobre el mite Osiris, i igualment en certs deliris psicòtics.

La primera observació que cal fer a Jung i als qui el segueixen, com també als qui aplaudeixen els ecos que li fa Drewermann, és que no es preocupen gaire del rigor de les anàlisis textuals. Prescindeixen del principi hermenèutic fonamental, segons el qual un símbol només adquireix el seu sentit en el conjunt i pel conjunt en el qual ocupa el seu lloc i la seva funció. Al símbol s'aplica la regla que val per a molts mots: únicament tenen sentit en l'estructura d'una frase articulada; a tall d'exemple, pensem en: cos químic, cos celeste, cos i ànima, el cos d'una lletra, etc. El que sedueix els deixebles de Jung és la idea que els símbols i les pràctiques simbòliques alliberen en l'home una energia psíquica que la civilització tècnica i la religió massa racional haurien reprimit: d'aquesta manera, l'home fa l'experiència del sentit de l'existència i supera les seves angoixes. La salvació cristiana es tradueix, per tant, aquí en termes de salut psíquica sensiblement experimentada i la idea d'angoixa substitueix el concepte de pecat considerat repressiu. El debat sobre la veritat històrica dels relats evangèlics es troba relegat a l'esfera en què l'animus racionalista vol domesticar l'anima, joiosament rica amb la seva vida de símbols.

Aquestes teories han conegut recentment un èxit impressionant, inesperat i ambigu en la utilització que en fa el teòleg E. Drewermann. Sota la bandera d'una teologia reviscolada per la psicoanàlisi, Drewermann interpreta

de fet les dades de la tradició cristiana amb l'ajut de les concepcions psicològiques de C.G. Jung.

5. El primer Evangeli

Actualment s'està d'acord a reconèixer als Evangelis un valor històric, perquè s'hi poden trobar informacions notablement riques i precises sobre el país de Jesús, sobre els corrents religiosos i els costums de la seva època, sobre les greus tensions polítiques. Com que altres diversos documents confirmen lde les informacions que donen els Evangelis, el valor històric d'aquests es troba garantit. Si no hi ha manera de reconstituir una veritable biografia de Jesús, s'admet generalment que els Evangelis forneixen un nombre important de dades sobre la vida i especialment sobre la mort de Jesús. Se sap molt més sobre Jesús que sobre la majoria de les personalitats ben conegudes de la mateixa època. Però s'admet fàcilment, fins i tot entre els exegetes de les Esglésies cristianes, que certs relats són textos teològics i no pas documents històrics: els del naixement de Jesús, de la temptació al desert, dels miracles com l'apaivagament de la tempesta, la multiplicació dels pans i la resurrecció de Llàtzer. Però allò que és tan important com la confirmació d'un cert valor històric dels Evangelis, és que tots els intents d'explicació crítica d'aquests textos han conduït a veure i comprendre més bé el gènere de documents molt particular, veritablement únic que són els Evangelis. Amb una breu exposició d'aquesta tesi, voldria ara concloure els debats que he evocat.

Com es pot saber també pels Fets dels apòstols, escrits per Lluc vers l'any 85 i obra absolutament ben documentada, els apòstols, poderosament inspirats per l'Esperit de Déu, van començar proclamant l'Evangeli, literalment: el missatge feliç, de la resurrecció i de l'exaltació divina de Jesús per Déu. Missatge feliç, perquè és a tots els nivells alliberador per a l'home que s'adhereix a Jesús en la fe. Amb Jesús, el creient participarà de la relació amb Déu que satisfà els desigs. Com havia estat el pensament de Jesús mateix, els apòstols que proclamaven aquest primer Evangeli creien aparentment que la fi dels temps era pròxima. Tanmateix, aquesta creença era secundària per a ells i ni tan sols formava part del nucli de l'Evangeli proclamat. No incitaven els fidels a retirar-se de la vida quotidiana comuna. El que importa en la seva predicació és que ja en la seva fe actual els creients trobaran la pau i la joia del Regne de Déu. Aquest missatge feliç consisteix, per tant, fonamentalment en la proclamació de la transformació divina de la persona que els apòstols indentifiquen indubtablement com a Jesús de Natzaret, «mort sota Ponç Pilat», en una data, per tant, clarament situada en el temps. S'està lluny dels mites i dels arquetipus que serien innats en el subconscient o produïts per la imaginació. El missatge afirma de la manera més explícita possible un esdeveniment històric, un esdeveniment produït per Déu. Com tot fet que és en el sentit precís del mot un esdeveniment, la resurrecció de Jesús era una sorpresa per als apòstols. Més encara, com que és un esdeveniment que té Déu per autor, i com que consisteix en la transformació divina d'un home desaparegut en l'enterrament, aquest esdeveniment era absolutament invisible. Els exegetes estan d'acord a considerar els relats sobre el sepulcre buit de Jesús com uns relats simbòlics formats en una data posterior. La proclamació de la resurrecció, nucli dur i originari de l'Evangeli, no deroga de cap manera el principi de la invisibilitat de Déu, principi que ha imposat l'esperit científic.

La fe en Jesucrist, ¿seria aleshores absolutament gratuïta, sense fonament en una realitat del món? Si fos així, aquesta fe seria més quimèrica encara que les creences en les possessions diabòliques. No obstant això, si considerem bé el missatge primer i fonamental dels apòstols, proclamat poc després de la mort de Jesús, es comprèn que la fe en la seva resurrecció troba un cert fonament en el Jesús històric al qual els apòstols es refereixen. El tall que la crítica havia establert entre el Jesús històric i el Crist divinament elevat s'ha de reconsiderar a la llum del que va ser el nucli explosiu dels Evangelis. La crítica no té en compte la particularitat dels Evangelis, que consisteix a afirmar abans que res que és Jesús mateix el qui és vivent i divinament i activament present entre els qui creuen en ell. En ell: és en Jesús que cal creure segons les primeríssimes predicacions; ja que és ell el Crist que ve de Déu i ha estat ressuscitat per Déu. L'anunci mateix de la resurrecció després de la mort dramàtica inclou aleshores, a fur i a mesura de les predicacions, l'explicitació dels records que es tenien de Jesús. Aquests records, d'una banda, donen consistència a la identitat personal del ressuscitat; d'altra banda, omplen de contingut la idea del Regne de Déu i de les seves benaurances i despleguen el sentit de la idea «seguir Jesús en la fe».

Conclusió

Els estudis crítics sobre els orígens del cristianisme han desmitificat una certa lectura teològica dels Evangelis. També han sotraguejat una concepció una mica positivista de la historicitat dels Evangelis, concepció que una apologètica massa defensiva a vegades ha reforçat. Aquestes revisions crítiques han estat àmpliament difoses entre poblacions creients que es trobaven més còmodes en l'antiga interpretació teològica i que a més es troben desconcertades per les subtileses de les disciplines de la interpretació. Aquestes turbulències en l'exegesi dels Evangelis han commocionat profundament molts creients poc preparats per a rebre les sotragades causades per aquestes crítiques. Els qüestionaments els han afectat molt més intensament perquè de tot arreu provenen les veus i els signes d'un món que la racionalitat moderna tendeix a replegar sobre ell mateix. S'hi fa fins i tot entrar Déu tot assignant-li el seu lloc en el subconscient arquetípic.

Tanmateix, tot dedicant-se al repte que representa l'origen del cristianisme, la racionalitat crítica ha fet un gran servei a la fe, a despit de totes les extravagàncies i a desgrat dels aferrissaments repetits i passionals per a desmitificar la religió cristiana. El reconeixement més realista de la humanitat de Jesús permet de donar més bé la seva veritable significació a la resurrecció. I l'apreciació més adequada del gènere d'escrits que són els Evangelis invita a prendre consciència del que és l'acte de fe en resposta al «missatge feliç». Aleshores hi haurà menys temptació de reduir el missatge cristià a la mena de predicació moral que prefereix la raó il·lustrada, i que es bateja lleugerament per una referència a Jesús, «aquest home incomparable», com deia Renan.

Via Fora!! agraeix a l'Editorial Cruïlla, propietària dels drets de la versió catalana de l'obra en què apareix aquest text, la seva amable autorització per reproduir-lo aquí.

Antoine Vergote (la traducció del francès ha estat feta per Joan Ilopis).

Via fora!! Núm. 61, Volum VII. Hivern '99

"TAN SOLS UN CAS AÏLLAT..." Reflexions a l'entorn de la desescolarització de tres nenes marroquines a Girona.

Jordi Moreras

Cada cop és més freqüent compartir àmbits de la vida social amb persones i col·lectius provinents d'altres cultures i d'altres geografies. A partir d'un cas concret de desescolarització de tres nenes marroquines a la ciutat de Girona, l'autor, antropòleg de la Fundació CIDOB de Barcelona, reflexiona sobre aquest fet i per extensió sobre els reptes que planteja l'anomenada segona generació a l'àmbit escolar i a la societat catalana en general.
Font: directa de l'autor.

More and more withdrawn we share areas of our social life with often or groups people, proceding from other cultures and other geographic origins. The author, anthropologist of the Foundation CIDOB of Barcelona, reflects on this particular case , occurred coming in Girona, where three Moroccon girls from school, and, by extension, 'on the problems presented to the schooling system and to the Catalan society in general.
Source: Directly from the author.

Pli kaj pli ofte oni kundividas sociajn spacojn kun personoj kaj kolektivoj el aliaj kulturoj kaj landoj. Ekde konkreta okazo de mallernejigo de tri marokaj knabinoj antau kelkaj meditas pri tiu ci fakto kaj pli vaste pri la problemo starigita al la lerneja kampo kaj generale al la kataluna socio.
Fonto: rekte el la autoro.

Quan a l'octubre de 1997 els mitjans de comunicació es feren ressò de la notícia que un pare marroquí havia tret les seves filles d'una escola de Girona, al·legant criteris religiosos, un petit terratrèmol sacsejà el món educatiu català. Durant les següents setmanes, el tema fou tractat amb profusió, especialment a la premsa local: s'hi reproduïen les raons que van impulsar el pare a dur a terme l'acció, les reaccions dels responsables de l'escola i de les autoritats educatives catalanes, així com altres veus que van formular arguments en una i altra direcció. Després de dos mesos d'estira i arronsa, la polèmica es va abandonar a partir del retorn de les tres nenes al col·legi.

Presentem aquest cas com a forma d'exemplificar les inquietuds que sembla despertar la presència musulmana a Catalunya, una presència encara no reconeguda socialment i amb expressions que comencen a ser interpretades amb un recel evident. Hem analitzat bona part de les informacions aparegudes en la premsa entre octubre i desembre de 1997 a l'entorn del cas esmentat, i hem arribat a una sèrie de conclusions que presentem tot seguit.

En primer lloc, cal considerar la importància de que aquesta polèmica s'hagi produït en l'àmbit escolar. La institució escolar, principal instància socialitzadora i integradora de la nostra societat, rep l'encàrrec de formar i instruir als que han de ser futurs ciutadans. D'una manera ideal s'aspira, en general, a que l'escola es converteixi

en un àmbit igualitari, neutre ideològica i culturalment, que no reprodueixi en el seu si les desigualtats que caracteritzen el seu context social.

Res més impossible d'aconseguir, donat que l'escola no pot aïllar-se del seu context social. L'escolarització d'infants d'origen estranger n'és un bon exemple: la pressió social que s'exerceix sobre la institució escolar per tal que integri aquest alumnat, sovint converteix la seva tasca en el centre del debat social i de disputa política (veiem, sinó, com comença a preparar-se el panorama pre-electoral català, en la discussió sobre el repartiment o no dels alumnes d'origen immigrant a escoles públiques i concertades). Tot i semblar una obvietat, cal recordar que la responsabilitat de formació i socialització que recau sobre l'escola ha de ser complementada per altres responsabilitats que pertoquen a altres instàncies de la societat, i que tampoc es pot descarregar permanentment sobre l'escola responsabilitats que no li són pròpies.

Per altra banda, també cal tenir present la forma en què és percebuda la institució escolar per part d'aquests col·lectius d'origen immigrant, en aquest cas, pel col·lectiu musulmà. La importància que la nostra societat dóna al rol de l'escola, no sempre és la mateixa que li donen aquests col·lectius, però el caràcter obligatori que adquireix per llei l'escolarització, l'acaba situant en un lloc preeminent en les relacions de poder entre minoria i majoria.

1. Barreres d'incomunicació

Des d'una perspectiva general, aquest cas ens permet traçar una fugaç radiografia de determinades realitats que comencen a estar presents en el si de les escoles catalanes, que estan sent profundament interrogades per la creixent diversitat cultural present a les seves aules. Abans que res, aquest cas mostra el gran buit d'incomunicació existent en les relacions entre els pares immigrants i l'escola. Una incomunicació que contribueix a provocar, en paraules de Pepi Soto, professora d'Antropologia Social de la Universitat Autònoma de Barcelona, un desajustament entre les demandes que són formulades per part del professorat i les respostes dels pares. Les diferents expectatives que uns i altres tenen sobre el procés i els resultats de l'escolarització d'aquests alumnes no acostumen a ser qüestionades —malgrat no sempre ser coincidents— pel fet de no entrar en conflicte aparent, almenys fins que no es plantegen casos com aquest, en què la reacció d'aquest pare (catalogat de "poc flexible", d'"intransigent", o de "massa obcecat") és viscuda per la institució educativa amb un malestar evident.

Les declaracions d'un representant de la Comunitat Islàmica de Girona (*El Punt*, 18-11-97), en les que, a part d'oferir el seu ple recolzament a les reivindicacions d'aquest pare marroquí, es reconeixia que bona part dels membres d'aquesta comunitat ignoraven que els seus fills i filles fessin aquestes assignatures de gimnàstica i música, ens indiquen el grau d'incomunicació existent entre escola i pares, que ja ha estat denunciada reiteradament per diferents experts. Certament, podria dir-se que els pares tenen la responsabilitat d'interessar-se pel contingut de les matèries que reben els seus fills. Però el professorat acostuma a interpretar —de manera molt precipitada i sovint carregada de prejudicis etnocèntrics— que l'escassa participació dels pares en les activitats informatives de l'escola (p.e., les reunions periòdiques amb els pares) és un sinònim de desinterès.

Aquesta aparent manca d'interès davant les iniciatives formulades des de la institució escolar (que cal no

oblidar que no és exclusiva dels pares immigrants), contribueix a la llarga a afavorir reaccions com les d'aquest pare marroquí. Per tant, possiblement caldrà replantejar seriosament i de manera prioritària els canals de relació establerts entre pares i escola, cercant alternatives que permetin millorar aquest nivell comunicatiu i alhora superar els recels mutus, comptant amb la col·laboració de les AMPA (associacions de mares i pares d'alumnes), així com d'altres institucions ciutadanes.

Si el que es vol és millorar aquesta comunicació, caldrà estar disposats a que els nostres interlocutors expressin allò que potser no vulguem escoltar. No podem obrir-nos al diàleg per a després establir els paràmetres del que es pot i no es pot discutir. Possiblement el to i l'actitud inicial d'aquest pare marroquí no foren les més adequades per establir el diàleg, però expressaven, tal com digué Xavier Besalú, professor de la Facultat de Ciències de l'Educació de la Universitat de Girona, el dret que tenen els pares "a escollir l'educació que volen per als seus fills d'acord amb les seves idees religioses i morals" (*El Punt*, 27-11-97).

No volem dir amb això que les objeccions plantejades per aquest pare musulmà vers la gimnàstica o la música, com a matèries educatives contràries als preceptes islàmics (en les diferents opinions recollides entre els propis musulmans i experts en islamologia, no sembla haver-hi consens en aquesta matèria), tinguin el suficient recolzament teològic com per a convertir-les en justes reivindicacions ni per establir un precedent a partir del qual evitar que els alumnes musulmans siguin exclosos d'alguns dels

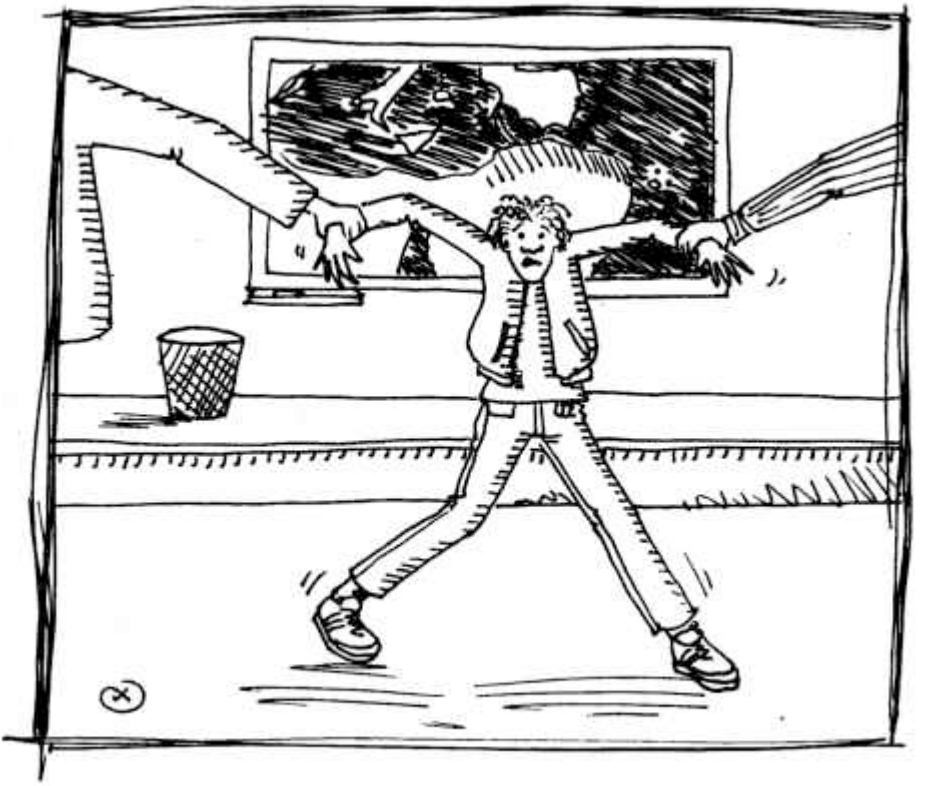

continguts del currículum formatiu que es desenvolupa durant la seva escolarització.

El que plantegem és la necessitat de revisar i d'estar disposats a consensuar els continguts d'aquestes i altres matèries escolars amb el fi de que no fereixin innecessàriament sensibilitats multiculturals que estan presents en la institució escolar, al mateix temps que facilitar als pares les indicacions necessàries per a que valorin amb coneixement suficient si els continguts d'aquestes matèries són contràries als seus principis. Encara així, de cara al futur, seguirem trobant-nos amb conflictes, ja que per molt que es vulgui la comunicació intercultural no pot establir-se per decret.

2. Quin model d'integració?

Aquesta polèmica també ha servit per plantejar el model d'integració dels alumnes d'origen immigrant que està present en la institució escolar. A partir d'aquest model, l'escola formula un doble principi per abordar positivament aquesta qüestió: d'una banda, es formula el reconeixement d'una determinada diversitat cultural dins l'aula, amb la limitada introducció d'una sèrie de trets culturals propis de les cultures d'aquests alumnes, com a forma de contribuir a la seva integració i millorar la seva motivació envers l'aprenentatge, però que no suposa qüestionar el principi d'universalisme igualitarista que propugna aquest model de socialització. D'altra banda, la tendència a evitar de manera activa la presència del conflicte en el si de la institució escolar, com si aquesta estigués per sobre de les desigualtats presents en el seu context social, procurant autosuggestionar-se que aquestes desigualtats no seran reproduïdes a l'aula.

El reconeixement limitat d'una sèrie de trets seleccionats que s'identifiquen amb les "cultures" presents a l'aula, no només contribueix a una possible folkloització de les mateixes, sinó també a que aquests referents culturals romanguin en el terreny de l'implícit, enfront d'altres continguts propis de la societat majoritària que estan plenament inscrits en l'escola (Remacle, 1997: 82). Així, a l'escola es destaca la celebració del mes de ramadà o es fa referència a determinades expressions culturals o gastronòmiques, però no s'aborden aquelles manifestacions culturals molt més delicades de tractar (com ara les relacions patriarcals, o les vivències religioses), que a pesar d'estar absolutament presents a la vida familiar d'aquests alumnes, podrien entrar en conflicte directe amb la pròpia cultura escolar.

Des de la perspectiva escolar, els contextos sòcio-familiars dels alumnes d'origen immigrant s'acaben convertint en el principal escull per a la seva socialització, en formular certes actituds reactives davant dels seus continguts, ja siguin expressades obertament —com fa aquest pare marroquí—, o contingudes amb temor per part de la resta de pares. Les seves reaccions, no sempre ben acollides per la comunitat escolar, podrien tendir, segons l'argumentació de l'antropòloga Sílvia Carrasco, a "desvincular els alumnes dels seus contextos sòcio-familiars, aplicant els indicadors de risc de marginació social a l'alumne, amb la tendència a assumir una responsabilitat social que supleixi a la família, ja que el seu entorn és vist com el productor del risc, encara que es mantingui una actitud oberta envers el col·lectiu cultural en abstracte" (Carrasco, 1997: 15).

És per això que la resposta a les queixes d'aquests pares acostuma a formular-se des d'un plantejament fonamentalment legalista, i no des del treball que duu a terme la institució

escolar. En el cas que ens ocupa, l'escola on estudiaven aquestes tres nenes va romandre durant la polèmica en un segon pla, i foren les autoritats educatives les que adquiriren el principal protagonisme com a garants de l'escolarització obligatòria. Com recollí un dels articles publicats a l'inici d'aquesta polèmica, enfront la "inflexibilitat fonamentalista del pare, el delegat d'Ensenyament a Girona oposa la inflexibilitat de la llei d'escolarització" (*El País*, 15-11-97). Les mateixes autoritats educatives que exigien el acompliment d'aquesta llei arribaren a formular no sols la possibilitat de que aquest cas pogués arribar a la Fiscalia de menors (per què es dóna darrerament aquesta tendència a amenaçar amb recórrer a Fiscalia quan apareix una polèmica d'aquestes característiques?), sinó que també van arribar a suggerir al pare marroquí que fes tornar les seves filles al Marroc (*El Periódico, El Punt, Diari de Girona*, 6-12-97).

Cercar un desenllaç a aquestes polèmiques a través de la punició, sols serviria per a reforçar la percepció no sempre positiva i la desconfiança que desenvolupen els col·lectius minoritaris envers la institució escolar, en tant que aquesta actua exclusivament com una agència de poder en les relacions minoria-majoria. Els dubtes que la convivència multicultural incorpora a l'escola han de ser abordats positivament, i no tant com una mancança de la institució o dels professionals que hi treballen. Les respostes que hi puguem donar, difícilment seran unívoques i concloents, però també cal tenir clar que el camí per a superar conflictes similars al que comentem no passa, com molt bé diu Besalú, "ni pels tribunals, ni les imposicions, ni les presses, ni les desqualificacions, sinó per la flexibilitat, el diàleg, el pacte i la tolerància" (Besalú, 1998: 15).

Bibliografia:

BESALÚ, Xavier (1998) "Educar en una societat plural", *Revista de Girona*, núm. 186, gener-febrer.

CARRASCO, Silvia (1997) "Usos y abusos del concepto de cultura", *Cuadernos de Pedagogía*, núm. 264, desembre.

REMACLE, Xavière (1997) *Comprendre la culture arabo-musulmane*, Brussel.les, CBAI-EVO.

notes:

1. Agraeixo a Isabel Almècija, María Jesús Delgado i Francesc Carbonell els seus comentaris a un primer esborrany d'aquest text.
2. Hem analitzat amb més detall el procès de configuració comunitària dels musulmans a Catalunya en el nostre treball *Musulmanes en Barcelona: espacios y dinámicas comunitarias*, Barcelona, Fundació CIDOB, 1999.

Jordi Moreras és antropòleg responsable de l'Àrea de Migracions de la FundacióCIDOB. (jmoreras@cidob.org)

Nacionalisme i partits nacionals a Catalunya

Miquel Caminal
Empúries, Barcelona, 1998

A *Nacionalisme i partits nacionals a Catalunya*, Miquel Caminal —professor de Ciències Polítiques a la Universitat de Barcelona— diferencia tres tipus de nació: política, cultural i jurídica. La nació política sorgeix de la voluntat dels individus, mentre que llengua i cultura edifiquen la nació cultural. Totes dues però són insuficients per definir una nació, que precisa també de la nació jurídica que organitza i governa la societat. Tanmateix, i malgrat aquesta triple fonamentació, la nació que Caminal defineix en el seu assaig es decideix en l'àmbit polític. La nació política és el ser o no ser del nacionalisme. Entre les aportacions teòriques més destacades del llibre cal assenyalar la defensa de l'existència de partits nacionals per avançar en la resolució dels conflictes nacionals, o la distinció entre ciutadania i nacionalitat com a via per assegurar la convivència entre diferents grups culturals. O encara, el doble plantejament que fa de l'autodeterminació, que situa tant a nivell pròpiament nacional, com al dels partits polítics nacionals en referència als seus homònims estatals.

La segona part del llibre exposa una anàlisi de l'evolució històrica del catalanisme en la que divergeix d'alguns dels sobreentesos sobre els seus orígens. Així, ens diu, no hi va haver un gradualisme que des del despertar literari arribes a la formulació política, sinó que el catalanisme polític va tenir precedents al llarg de tot el segle XIX, i explícitament cita des de Capmany fins a Roca i Farreras i Almirall. Prat de la Riba hauria de venir bastant després. Seguidament, Caminal repassa els fets del passat històric més recent fins arribar a la mateixa actualitat política.

Finalment, Caminal planteja el futur més proper, per al qual creu que cal defugir les solucions extremes. Els uns, diu, hauran de comprendre la realitat plurinacional espanyola i els altres la realitat multicultural catalana i els lligams de Catalunya amb Espanya. Caminal investiga, per acabar, les possibles solucions per a un Estat plurinacional que avanci cap a la confederació en tant que pacte ideal. Així, creu que cal implicar en la realitat política espanyola els partits nacionals catalans que, altrament, hauran de mantenir la seva especificitat, fet no sempre fàcil. També ens assenyala que en cas d'optar per un nacionalisme instrumental tampoc serà senzill anar més enllà dels pactes parlamentaris, doncs, els partits nacionalistes difícilment poden compatibilitzar la defensa de l'interès general espanyol amb la dels interessos dels ciutadans del seu territori. En qualsevol cas, cal no oblidar, indica, que manar a Catalunya és important, però que manant a Espanya es mana més a Catalunya.

Xavier Filella

“Hem viscut per salvar-vos
els mots,
per retornar-vos el nom
de cada cosa.”

Salvador Espriu

Fidels a la nostra inquietut i vocació de suport a les diferents manifestacions culturals, FECSA-ENHER patrocina la MOSTRA DE REVISTES EN CATALÀ, a la vegada que les felicita per la seva contribució a la divulgació de la nostra llengua.

FECSA-ENHER, PATROCINADOR DE LA MOSTRA
... DE REVISTES EN CATALÀ

FECSA enher

Vine a la Trobada General del 16 al 18 d'abril!!

Programa de la Trobada General
La valoració de les propostes
Art Fòrum a la Trobada
Calendari General fins el 2001
Nous passos fins el 2004
Assemblea de pobles i ciutadans de la Terra 2001
Comptes clars: Resultats 1998 i Pressupost 1999

http://www.troc.es/repensar

Suplement núm. 3 de *Via Fora!!* - abril de 1999 -

Índex

La Trobada General: fi i començament d'etapa 3

Programa de la Trobada General 16-18 d'abril 4

Activitats complementàries: Mostra d'Entitats col·laboradores i Art Fòrum 5

Valoració de les propostes:

- **Resultat valoracions dels Fòrums temàtics** 6
- **Resultats valoracions Fòrums transversals** 8

Art fòrum presentació 9

Art fòrum: Mostra oberta a Barcelona i al món 10

Propostes per a una Catalunya Desitjable 12

Calendari fòrum 1998 – 2001 13

Comptes clars: Resultats 1998 i Pressupost 1999 13

Nous passos fins al 2004 14

Assemblea de ciutadans de la Terra 2001 15

Inauguració del cicle de conferències "Propostes per a una Catalunya desitjable"

Agraïm a la revista Via Fora! la seva col·laboració per editar com a suplement el Via Fòrum.

Trobada General: fi i començament d'etapa

Durant 15 mesos hem estat creant, col·lectivament, el Fòrum Català per Repensar la Societat gràcies a la participació de 90 persones convocadores, 81 entitats col·laboradores, 271 persones inscrites que han presentat, estudiat i valorat 377 propostes innovadores per repensar la societat.

La Trobada General del Fòrum, que celebrem el mes d'abril del divendres 16 al vespre fins diumenge 18 a la tarda, al Centre de Cultura Contemporània i a la Facultat de Ciències de la Comunicació (Blanquerna-URL), és el final d'un procés i l'inici d'una nova etapa, de la qual n'albirem alguns nous passos: estudis de viabilitat, articulació de propostes i models, contrastació intercultural i edició multimèdia dels resultats contrastats.

La Trobada té un doble programa simultani, amb dos llenguatges diferents. Divendres al vespre comença amb l'Assemblea inaugural conjunta. El dissabte, mentre els inscrits al Fòrum acaben de destriar les propostes de cada Fòrum temàtic que han suscitat valoracions controvertides, s'ofereix al públic un conjunt de projeccions, exposisions i audicions per repensar la societat en el marc de l'ArtFòrum.

Semblantment, després del sopar i festa del dissabte a la nit, el diumenge s'ofereix simultàniament les sessions informatives de propostes dels Fòrums Transversals pels inscrits i la programació artística oberta al públic. Per acabar de completar la trobada, dissabte tot el dia i diumenge al matí es celebra una Mostra d'Entitats col·laboradores. L'Assemblea de cloenda del diumenge a la tarda ha de permetre fer un repàs i una avaluació de tot el procés i plantejar els nous passos a seguir.

El plat fort de la Trobada són les sessions de valoració de les propostes dels Fòrums temàtics. En elles no es parlarà de les més ben acceptades, sinó, precisament es dialogarà sobre aquelles propostes que han rebut crítiques. L'objectiu de les sessions, doncs, és aportar els arguments crítics per fer decantar les posicions dels dubtosos.

En aquest Via Fòrum 3 trobareu informació detallada del Programa, de les Valoracions i de l'ArtFòrum. També hi exposem un Calendari general, una breu descripció de possibles nous passos a emprendre, així com un Estat de comptes amb els resultats del 1998 i el pressupost per 1999. També hi trobareu una nota sobre el procés d'organització de l'Assemblea de Ciutadans de la Terra que en els propers mesos pot ser un dels marcs idonis per continuar el camí del Fòrum català en el marc internacional.

Per acabar, agraïr totes aquelles persones i organitzacions que han apostat per aquest projecte i que hi han aportat idees, feina, recursos, empenta... Sense totes vosaltres no hauríem arribat fins aquí. I el camí que ens queda per recòrrer és alhora llarg, però urgent. Els greus problemes que aquestes darreres setmanes estan provocant inquietuds, morts, odis... ens fan sentir impotents per manca de claretat, per manca de capacitat de prevenció i de resposta no-violenta. Tant de bo, i aquesta és una de les intencions del Fòrum, el temps esmerçat a repensar la societat ens aporti propostes innovadores per resoldre millor els vells i nous problemes que patim.

Recordeu que si teniu accés a internet, podeu consultar la pàgina: www.troc.es/repensar. Hi trobareu tota la informació del Fòrum actualitzada, i, especialment podreu consultar el conjunt de propostes del Banc Interactiu de Propostes, per fòrum temàtic, per fòrum transversal, per paraula clau o autor com a un servei permanent a l'abast de tothom.

Programa de la Trobada General

Dates: **Barcelona 16 - 18 d'abril de 1999**
Lloc: **Centre de Cultura Contemporània de Barcelona**
Facultat de Ciències de la Comunicació Blanquerna (URL)

Horaris	*Accés només a persones inscrites*	*Accés lliure obert a tothom*
Divendres, 16 abril		
18,00 - 19,30 h	Recepció, lliurament de documentació	ArtFòrum
19,30 - 21,30 h	Assemblea inaugural	*Cuatro estaciones entre Luces y Sombras, La Dècada del canvi*
Dissabte, 17		Art Fòrum i Mostra entitats
08,30 - 09,00h	Recepció i lliurament de documentació	
09,00 - 11,00 h	Reunions per Fòrums temàtics	Vídeos: *L'Ateneu Popular Nou Barris, The Pohenix Project, Compartir Planeta 1*
11,00 - 12,00 h	Pausa, cafè i artfòrum	*Impactes cinematogràfics per Repensar la Societat, Caravana de Cultures, La dècada del canvi.*
12,00 - 14,00 h	Reunions per Fòrums temàtics	*L'Ateneu Actiu, Compartir Planeta" 2. Estimo Belfast.* Espectacle: *Cuatro Estaciones entre Luces y Sombras*
14,00 - 16,00 h	Dinar	
16,00 - 18,00 h	Reunions per Fòrums temàtics	Vídeos: *Compartir Planeta 2. La dècada del canvi, UFA Fabrik, L'Usine , City Arts Center, L'Ateneu Actiu, The Phoenix Project, Caravana de Cultures*
18,00 - 19,00 h	Pausa, cafè i artfòrum	*El Taller de lo Feo – Aprenent a fer un llibre amb materials reciclats o naturals*
19,00 - 21,00 h	Reunions per Fòrums temàtics	Vídeos: *La dècada del canvi, "E" o les dictadures, Tots som diferents, Balablok o la difícil convivència, Pallassos sense Fronteres, Canal Imaginario.* Espectacle: *Cuatro Estaciones entre Luces y Sombras*
21,30 - 24,00 h	Sopar i festa	
Diumenge, 18		Art Fòrum i Mostra d'Entitats
10,30 - 11,30 h	Reunions simultànies per Fòrums transversals	Vídeos: *Nova Cara, Per què, En Jonàs i la Lisa, Sobredosi.*
11,30 - 12,00 h	Pausa, cafè i ArtFòrum	
12,00 - 13,00 h	Reunions simultànies per Fòrums transversals	Vídeos: Un artista, *La dècada del canvi, La Non-Violence, une force, Impactes cinematogràfics per Repensar la Societat; My Belfast"* i comentari del *Projecte Urbà i Artístic per a la Reconciliació* (a Blanquerna)
13,00 - 14,00 h	Reunions simultànies per Fòrums transversals	Vídeos: *Movimento Artistas pela Natureza, L'ex-nen, La terra és habitada!, Prioritat Absoluta, Senyores i senyors.*
14,00 - 16,00 h	Dinar	
16,00 - 19,00 h	Assemblea final: avaluació, conclusions i següents passos	*Cuatro Estaciones entre Luces y Sombras, La Dècada del Canvi, Impactes cinematogràfics per Repensar la Societat, Nova Cara*

Participants

Assemblea inaugural: Inscrits, convocadors, entitats col·laboradores, convidats de l'Aliança i artistes participants a l'Art Fòrum. Sessió oberta al públic amb invitació

Reunions Fòrums temàtics: inscrits que hagin valorat les propostes (veu i vot)
inscrits que no hagin valorat les propostes (oïdors)

Reunions Fòrums transversals.: inscrits que s'apuntin prèviament

Assemblea final: inscrits, convocadors, entitats col·laboradores, artistes participants a l'Art Fòrum i convidats de l'Aliança

Mostra d'Entitats col·laboradores

Dissabte 17 de 10 a 20h i diumenge 18 de 10 a 14h una vintena d'entitats col·laboradores exposaran a la Plaça de les Dones (CCCB) les seves publicacions, projectes, materials.... Les entitats que han confirmat són:

Alternativa Verda
Associació per a l'estudi de les Tradicions Religioses
Bidó de Nou Barris
Brahma Kumaris
Centre de psicoteràpia Esquerra de l'Eixampla
Centre d'Estudis Africans
Centre d'estudis Ribera d'Ebre
Èdip Rei
Fòrum Cívic Barcelona Sostenible
Fundació per la Pau
Fundació Pere Tarrés
Fundació Roca Galès
Salut Mental Sabadell
SETEM
Societat Catalana d'Educació Ambiental,
UCSTE

Art Fòrum

(vegeu programació en pàgines 4, 8, 9, 10 i en tríptic i full a part)

Recepció, Assemblees i ArtFòrum

Centre de Cultura Contemporània de Barcelona (Vestíbul soterrani)
Casa de la Caritat
Montalegre, 5
08001 Barcelona

Metro: línies 1, 2 i 3 (Pl. Catalunya i Pl. Universitat)
FFCC i RENFE A plaça Catalunya.
Bus: 7, 9, 14, 16, 17, 18, 24, 38, 41, 50, 54, 55, 58, 59, 66, 91, 141, L90, Tombús, Airbús.
Pàrquings: Pl. de Castella, c. dels Àngels, pl. de Catalunya

Reunions Fòrums temàtics i transversals

Facultat de Ciències de la Comunicació Blanquerna (Universitat Ramon Llull)
Entrada des del Centre de Cultura Contemporània travessant la Plaça de les Dones

La valoració de les propostes

Resultat valoracions dels Fòrums Temàtics

El Fòrum al llarg del darrer any ha passat per dues etapes: la de presentar propostes i la de valorar propostes. Ara estem acabant l'etapa de valoració en què els inscrits a cada Fòrum temàtic han pogut llegir les propostes per tal de dir, mitjançant uns formularis, si les consideraven interessants segons una escala de punts i colors.
Dels 267 inscrits als 12 fòrums temàtics han fet arribar la seva valoració 158, que representa un 59% de promig,
De les 377 propostes presentades als 12 fòrums temàtics, el 44% han estat considerades interessants i acceptables (verds i groc)

Fòrums temàtics	Nombre d'inscrits per Fòrum	Valoracions Rebudes sobre els inscrits a cada Fòrum	Nombre de propostes per Fòrum	Propostes considerades interessants (verds i grocs)	Propostes posades inicialment a diàleg durant les sessions
Comunicació i Art	12	50%	19	68%	7
Economia	21	41%	64	53%	22
Educació	43	62%	28	10%	16
Experiència Religiosa	25	80%	19	37%	16
Política	19	49%	40	35%	21
Relacions Femení/Masculí	17	65%	27	40%	15
Relacions Interculturals	25	48%	22	68%	19
Resolució de Conflictes	16	68%	32	41%	20
Salut	20	50%	17	76%	13
Sistemes socials	16	79%	17	41%	16
Societat civil	24	50%	47	32%	22
Sostenibilitat i Medi Ambient	29	62%	45	35%	28
Promig	267	59%	377	44%	18

En la sessió de cada Fòrum temàtic de la Trobada General es dialogarà sobre les propostes que han rebut valoracions crítiques (vots vermells, negres o blancs). En alguns casos, en funció de la disponibilitat horària, només es disposa de 8 hores, també es tractaran les propostes que han rebut un considerable nombre de vots grocs.

Les propostes inicialment més ben valorades del Fòrum temàtic

Les 4 primeres propostes de cada fòrum temàtic que fins ara, abans de la Trobada general, han rebut un suport més unànime, segons el mètode de valoració utilitzat, són:

Comunicació i Art		
COM011JOC	Estatut constitucional pels mitjans de comunicació	Pau Avenir
COM018VAL	Periodisme Glocal	Vicent Partal
COM009EXP	Xarxa per la coordinació dels grups culturals alternatius	Asso."La Teranyina"
COM019VAL	Projecte Alcover	Projecte Alcover
Economia		
ECO050JOC	Impost sobre transaccions financeres (Tobin tax)	Josep M. Muntaner
ECO003EXP	Bancs dels pobres	Infomundi
ECO008EXP	Taller formatiu "Consumir menys per viure millor"	Pere Subirana
ECO007EXP	Mesures orientades a reduir i millorar el consum per fer viable el futur i viure millor	A. Arrizabalaga i D. Wagman
Educació		
EDU024VAL	L'Educació en Valors per un Desenvolupament Integral de la Persona	Pilar Quera
EDU026VAL	Nous curriculums i noves formes d'avaluació per assolir una escola generadora de vida	A. Calveras, R. Cuyàs, Mª. A.Pla,

(només n'hi ha 2 que no tinguin vots crítics)

Experiència Religiosa		
REL018VAL	Mesures per assegurar l'aportació de les religions a la tolerància i a la pau	Francesc Rovira i Francesc Torradeflot
REL010VAL	Diàleg interreligiós per contribuir a la pau, la justícia i la integritat de la Creació	Joan Botam
REL014VAL	Formación para una vivencia psicológicamente madura de la propia tradición religiosa, agnóstica o atea	Ramón Rosal Cortes
REL016VAL	L'ecumenisme, un valor de pau i tolerància	Anna Griera i Morgui
Política		
POL014JOC	Ciutadania europea i nacionalitat: opcions per a fer efectiva la lliure circulació de persones	Jordi Borja Sebastià
POL022JOC	Mesures de control del poder financer per assegurar el progrés de l'home.	Ignacio Ramonet
POL017JOC	Democràcia participativa i reforma del sistema electoral	EcoConcern
POL023JOC	Mesures per a l'aprofundiment democràtic	Grup de Mesa Cívica
Relacions Femení/Masculí		
GEN006JOC	Contabilizar el trabajo no asalariado de las mujeres	Selma James
GEN008JOC	Destinar part dels pressupostos militars a la formació de la dona al Magrib	Fatima Mernissi
GEN010JOC	Medidas para lograr una sociedad igualitària entre hombres y mujeres	Marisa Méndez
GEN003EXP	Manual i Assemblea Familiar Permanent per repartir i compartir les feines de la llar	Carlota Gimenez
Relacions Interculturals		
INT009JOC	Projectes de cooperació recíproca: interculturalitzar la cooperació internacional	Agustí Nicolau
INT012VAL	Cooperació intercultural per alliberar-nos del desenvolupament.	Pau Avenir
INT011VAL	Cambios en els sitema educativo para lograr una educación intercultural	L. Fernández Antonia de la Flor Heredia
INT013VAL	Dotze propostes contra la llei d'estrangeria	S.O.S. Racisme
Resolució de Conflictes		
PAU001EXP	Castell per la Pau: Centre intercultural per a la resolució de conflictes	Pau Avenir
PAU030VAL	Educació en tècniques de gestió de conflictes i mediació a les escoles	Mercedes Monjo
PAU006EXP	La Co-Escucha: ayuda mutua por la escucha	Eneko Landaburu
PAU009EXP	Resolució de conflictes, un nou horitzó	Eduard Vinyamata
Salut		
SAL012JOC	Programa integral de suport a persones amb malalties greus	Mª E. Sáez, C. López
SAL009JOC	Legislació i formació per facilitar el Morir dignament a casa	Carme Tarrida
SAL010JOC	Mesures per assolir la lliure elecció dels tipus de medicina...	Mª Dolors Muntané
SAL007JOC	"Case Manegement" Atenció personalitzada als malalts mentals: més eficaç i menor cost econòmic.	Salut Mental Sabadell
SAL005EXP	Projecte d'animació per a gent gran *(està empatada amb la 4ª)*	Animació per a gent gran
Sistemes socials		
SIS004EXP	Repensar la societat: propostes innovadores per a un...	Martí Olivella
SIS003EXP	Propiedad comunal y desobediencia civil para un mundo diverso y sostenible	Vandana Shiva
SIS002EXP	La experiencia cooperativa de Mondragón	Mondragón Cooperativo
SIS012MOD	Mentalitat i models globals	Lluís M. Xirinacs
Societat civil		
CIV034JOC	Per una Europa Social: ciutadania, benestar i treball	CAPSE
CIV001EXP	Aliança per a un Món Responsable i Solidari	Aliança
CIV009EXP	El Casal Autogestionari del Clot	Casal A. del Clot
CIV011EXP	Invents i inventors sense fronteres: solidaris i ecològics.	Melcior Puigcerver
Sostenibilitat i Medi Ambient		
SOS010JOC	Canvi d'impostos per a la sostenibilitat.	Hermann Scheer
SOS027JOC	Plans Energètics Locals, Alternatius i Tous (PELAT)	Josep Puig
SOS011JOC	Cotó sostenible, una aposta de futur.	Enric Carrera
SOS028JOC	Programa per una Ciutat Verda	Peter Berg

Resultats valoracions Fòrums Transversals

En paral·lel a les valoracions de les propostes per Fòrums temàtics, els inscrits han triat les propostes dels Fòrums transversals que desitgen conèixer més a fons. Hem rebut 111 respostes (40%) dels inscrits. En aquest cas d'entre les més votades de cada Fòrum transversal hem cercat un equilibri entre fòrums temàtics.
El resultat és aquesta graella que indica l'hora, la proposta i el nom de l'autor.*

10,30 - 11,30 h ***Reunions simultànies per Fòrums transversals***

	Codi proposta	*Nom proposta*	*Autoria*
Valors	EDU018VAL	El Pensament Complex: Educar en la complexitat i per la complexitat	Josep Margarit
	PAU030VAL	Educació en tècniques de gestió de conflictes i mediació a les escoles	Mercedes Monjo
	PAU029VAL	Crear espais de diàleg per a l'acceptació i prevenció de conflictes	Jordi Giró
Experienc.	ECO003EXP	Bancs dels pobres	Infomundi
	PAU003EXP	Denunciar la militarització subtil per a una societat confosa	Arcadi Oliveres
	SOS006EXP	Una nova relació entre la Natura i la Gent. Els Voluntaris del Parc Collserola.	Miquel Palau
Regles	COM013JOC	Medidas para impulsar una nueva democracia en la sociedad de información	Joan Majó
	SOS030JOC	Segells de garantia ecosocial al servei del Consum Responsable	Transforma
	COM011JOC	Estatut constitucional pels mitjans de comunicació	Pau Avenir
Models	ECO030MOD	Factor cuatro: doblar el bienestar, usar la mitad de recursos	E. Ulrich von W.
	ECO036MOD	Propietat col·lectiva i reasignació ecològica dels recursos naturals per avançar vers un model econòmic sostenible	Roberto Bermejo
	ECO009MOD	Camí a la democràcia [02] Renda Individual Universal (RIU)	Antoni Ricart

12,00 - 13,00 h ***Reunions simultànies per Fòrums transversals***

Valors	INT017VAL	La interculturalitat: un repte social i filosòfic per al nostre temps	Raimon Panikkar
	REL012VAL	Experiència religiosa, experiència individual: cap a una construcció responsable de l'ànima	Myriam
	EDU021VAL	Espacios escolares para una educación emocional y a la tolerancia	Ana Gimeno-Bayon
Experiències	SIS003EXP	Propiedad comunal y desobediencia civil para un mundo diverso y sostenible	Vandana Shiva
	ECO007EXP	Mesures orientades a reduir i millorar el consum per fer viable el futur i viure millor	Alicia Arrizabalaga Daniel Wagman
	SIS001EXP	Els estats generals de l'ecologia política	Christophe Derenne
Regles	POL024JOC	Mesures pèl foment de la participació ciutadana en l'àmbit polític i administratiu	Jordi Borja Sebastià
	SAL007JOC	"Case Manegement" Atenció personalitzada als malalts mentals: més eficaç i menor cost	Encarna Yun
	SOS009JOC	Alternatives al quart cinturó	Campanya 4t.cinturó
Models	SOS007MOD	Desarrollo Integral Sostenible [03] Optimizar la calidad de vida	Mario E. Firmenich
	SIS014MOD	Societat transparent [01]	Agustí Chalaux
	SIS012MOD	Mentalitat i models globals	Lluís M. Xirinacs

13,00 - 14,00 h ***Reunions simultànies per Fòrums transversals***

Valors	ECO062VAL	Economia Ponderada	Andri Werner Stahel
	POL038VAL	Democràcia + directa per a augmentar la participació ciutadana en la presa de decisions	Manel Pons
	INT012VAL	Cooperació intercultural per alliberar-nos del desenvolupament.	XIIS
Experienc.	CIV014EXP	Nuclis d'intervenció participativa (NIP)	Hans Harms
	INT002EXP	Espacios comunes para el diálogo de culturas	Luz Marina Estupiñán
	CIV001EXP	Aliança per a un Món Responsable i Solidari	Manola Rauss
Regles	PAU021JOC	Medidas para terminar con el secreto del comercio internacional de armas	Vicenç Fisas
	GEN006JOC	Contabilizar el trabajo no asalariado de las mujeres	Selma James
	SAL009JOC	Legislació i formació per facilitar el Morir dignament a casa	Carme Tarrida
Models	SIS013MOD	Model Sòlid [01]	Joan Casals
	POL013MOD	Un nou ordre mundial: constitucionalisme global i participació política	Gemma Rodríguez
	SISOO9MOD	El Estado Estético (01) La alternativa global que podría ser y no es.	Andreu Junoy

* En la mesura del possible les propostes seran presentades pels propis autors

Evidentment els artistes que es passegen ara per l'Art Fòrum no son excessivament coneguts pel gran públic, ni supervendes de les llistes discogràfiques habituals. Malgrat això, sentim l'Art Fòrum com un espai clar de difusió d'aquelles propostes artístiques que cerquen noves perspectives culturals vers un món més responsable i solidari.

Un espai, potser, on el risc i el plaer conviuen calmament en un balanceig de procedències i estils. Un espai que intentem respongui a uns criteris de selecció adequats als nostres objectius, sense però, deixar de promoure'l com un punt de trobada i un lloc de referència.

Una aposta decidida en definitiva on, com deia el nostre gran poeta i dramaturg Federico García Lorca apassionat del teatre d'acció social,

> *"No es pugui ni calgui escriure res, ni una línia, perquè voleien juntes la veritat i la mentida, la fam i la poesia. Perquè mentre hi hagi desequilibri econòmic, el poble no podrà aturar-se a pensar, però quan aquest desaparegui podrem contemplar l'explosió espiritual més gran que la humanitat hagi pogut imaginar".*

Recordem com als volts dels anys 50 sorgien els moviments d'avantguarda teatral. I pensem com llavors, la irrupció del teatre de l'absurd va sorprendre tothom. Avui, l'absurd s'ha instal·lat a les nostres vides quotidianes i ens veiem obligats a patir-lo.

Així doncs, com deia també un dramaturg i home del Sud, l'excel·lent Atahualpa del Cioppo,

> *"es tracta doncs de conèixer o reconèixer, la necessitat de canviar les nostres vides perquè no perverteixin la condició humana".*

I, com pot el teatre, l'art en general, contribuir al canvi?

Una manera: canviar la vida revolucionant-la, utilitzant l'art com a explicació i no tan sols com a expressió, l'art per ajudar, decididament la història a revelar el seu procés.

I finalment, tenir en compte que no hi ha una "essència" eterna de l'art, sinó que cada societat ha d'inventar l'art que millor il·lumini el seu propi alliberament. Recórrer a la sensibilitat per compartir emocions humanes, i a la ideologia com a factor de coneixement.

Espais permanents:

Estimo Belfast / Itinerari dels Sentits / Els oblidats
(informació en pàg. 10 i 11)
L'Art del Llibre: Tot repensant la societat des de la sostenibilitat. Ediciones Vigía - Matanzas/Cuba
Cuatro Estaciones entre Luces y Sombras: Escultura, Exposició, Espectacle. Miguel Angel Mediavilla - Catalunya /País Basc
Som tots d'aquesta terra: Fotografia. Alain Kernevez - Bretanya
Artèries Poètiques. Imatges i poesies vingudes d'arreu: Jaciara Grzybowski – Brasil / Doual Art – Camerún / Desenvolverse con Arte, Hamilton Faria – Brasil / Catherine Vallabregue – França / Movimento Artistas pela Natureza – Brasil / Les Amis d'une Ecole de la Paix – Grenoble.
Web Art: En el marc de l'Art Fòrum, al CCCB trobareu un espai per accedir a la Web Art del Centre per a la Innovació Social: per a gaudir amb diferents manifestacions artístiques, un lloc per a visualitzant futurs desitjables, per debatre, per informar-vos...

Cites amb el temps

Sons per a un Món Responsable i Solidari: Podreu gaudir de diferents audicions musicals on mestissatge cultural i musical esdevenen realitat. Tot repensant la societat des de la música amb un esperit constructiu més enllà d'una catalogació antropològica o un simple divertiment. Músics disposats a donar i rebre amb noves mentalitats. Músics que dirigeixen la vista a altres cultures i altres camps musicals. Músics que ens atorguen memòria i futur. Fusió de batecs clàssics, percussió, músiques tradicionals, mediterrànies, cançons com empremtes en el temps.

Impactes Cinematogràfics per a Repensar la Societat: Quan el cinema va més enllà del fet lúdic. Quan el cinema ens trastoca els plantejaments. Quan remou sentiments i ens capacita. Quan s'apaguen els llums i a poc a poc copsem autenticitat. Quan una camera, un guió i uns actors ens obren nous horitzons. Hem anat teixint petites seqüències de cel·luloide.

Estimo Belfast

Projecte Urbà i Artístic per a la Reconciliació
Exposició i Projecció Cinematogràfica
Artistes: *Sylvia & Yann Macbeth*
PARÍS/BELFAST

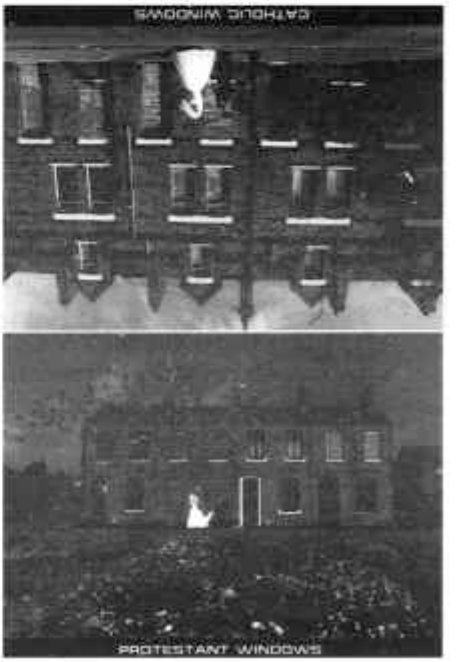

Aquest projecte urbà i artístic s'ha desenvolupat durant dos anys a la vil·la de Belfast, duent a terme accions a favor de la pau i la reconciliació amb l'objectiu d'iniciar el diàleg/retrobament entre catòlics i protestants i restaurar així els intercanvis entre ells, en una ciutat que els és comuna.

Sylvia & Yann Macbeth treballen a favor de la rehabilitació de la comunicació, de la cohesió social i política, i també a favor d'una identitat col·lectiva dins i fora de les fronteres de Belfast.

Itinerari dels Sentits

Un recorregut, on fotografia, paraula i música s'entrecreuen.
Concepció:
Centre per a la Innovació Social
Loreley Busqué
Informatiu La Dècada del Canvi:
Martí Olivella
Fotografies i Texts de l'exposició:
Miquel Palau
CATALUNYA

Somniem un món on la comunicació esdevingui transparent, on els mitjans no il·luminin tan sols la lletjor de la nostra societat, on els mitjans no marginin cap cultura, mostrant-nos d'elles la seva pitjor cara.
Treballem per fer un món més just i solidari i comunicar-ho als altres. Rebutgem la insistència dels mitjans de comunicació de masses quan ens volen fer veure tan sols una cara del món que ens envolta. Sovint dient-nos, fins i tot, allò que els qui ens governen volen que sigui dit. Cerquem una nova mirada per a la comunicació.

Els oblidats

Retrats per Repensar la Salut i els Conflictes
Artista Plàstic: Fernández y González
BERLÍN

El treball que ens presenta el pintor Fernández y González està desenvolupat en un hospital psiquiàtric i en un asil d'Alemanya. Són retrats de persones que viuen retirades en aquests centres. Algunes des de fa molt temps.
El seu treball mostra rostres plens d'empremtes.
Els senyals que la vida amb el temps deixa en cada un de nosaltres.
Pinzellades de goig i dolor, de pànic i solitud, d'incertesa i esperança gastada.
Finestres obertes al món.
Espills que reflecteixen una mirada:
la dels oblidats.

Propostes per a una Catalunya desitjable

Durant el mes de març hem organitzat el cicle de conferències **"Propostes per a una Catalunya desitjable"** en que vint-i-una de les entitats col·laboradores del Fòrum per Repensar la Societat han aportat les seves propostes per suscitar el debat ciutadà i polític sobre el futur del país i del món. Les conferències es publicaran properament en un llibre que sortirà abans de les eleccions. Aquest cicle ha estat una bona ocasió per preparar la Trobada general del **Fòrum Català per Repensar la Societat** oferint un altre format –conferències i llibre- i un altre horitzó, el de les properes cites electorals, amb propostes més a curt termini que les del Fòrum.

Les conferències han estat introduïdes pel passi de l'espectacle "Quatre estacions entre llums i ombres" **de Miguel Angel Mediavilla. Espectacle que es podrà veure de nou en dues ocasions més:**

16 - 18 abril en la Trobada General del Fòrum Català per Repensar la Societat

24 - 25 abril en el Dia de la Terra al Parc de la Ciutadella. Exposició permanent de 10h a 20h

El Fòrum Català per Repensar la Societat i l'Associació Dia de la Terra organitzen una rifa dels tapissos de M. A. Mediavilla a benefici de les respectives iniciatives. Les butlletes es poden aconseguir en ambdós esdeveniments.

Programa del cicle de conferències "Propostes per a un Catalunya desitjable"

Títols	Conferenciants i Entitats
Discursos inaugurals	JOSEP PUIG de l'Ajuntament de Barcelona MARTÍ OLIVELLA del Centre per a la Innovació Social MIGUEL ANGEL MEDIAVILLA d'Arte y Encuentro
Catalunya Sostenible	JOSEP XERCAVINS de l'Associació Sostenible
Comerç just del cafè	HÈCTOR RIU del SETEM
Institut Internacional per la Pau de Catalunya	ALFONS BANDa de la Fundació per la Pau
Crear ponts entre Tecnologia i Humanística	JOSEP MA ESQUIROL de l'Institut Tecnoètica
Formació i treball: una relació a repensar	ORIOL HOMS del CIREM
La comunitat Humana	LLUÍS MA XIRINACS de la Fundació Randa
Futur de la Formació Universitària	ALBERT SANGRÀ Universitat Oberta de Catalunya
Noves experiències de participació ciutadana	JORDI SÁNCHEZ de la Fundació Jaume Bofill
Protecció Social a Catalunya a principis del S. XXI	JORDI PUJOL MOIX de l'Associació Catalana per a la Seguretat Social
Canviar l'Ordre Internacional, la Cultura i els Estils de Vida	FÈLIX MARTÍ del Centre UNESCO de Catalunya
Pensament únic i comerç Just	FERRAN VENTURA d'Alternativa Solidaria – Plenty
Àrees Urbanes Sostenibles	JOSEP PUIG d'Alternativa Verda
Drets Individuals, Drets Col·lectius: repte per a Europa	AURELI ARGEMÍ del CIEMEN
El Futur de la Dona a l'Església	MA TERESA RELAT del Col·lectiu Dones en l'Església
Drets Cívics i Estrangeria	RAFA CRESPO i ALIOU DIAO del GRAMC
Diàleg per a l'Autodeterminació dels pobles	XAVIER ESPAR de l'Associació EcoConcern
La Religió a la Societat del S. XXI	MARTA GRANÉS de l'Associació per l'Estudi de les Tradicions Religioses
Subjectivitat del Pacient a la Sanitat Actual	EDUARD TÀPIAS del Centre de Psicoteràpia de l'Esquerra de l'Eixample (estava més endavant)
Per a una Cooperació Solidària	GABRIELA SERRA d'Entrepobles
Carta a la Terra	MARTÍ BOADA del Dia de la Terra
10 principis per una ciutat sostenible	JOSEP ANTEQUERA del Fòrum Cívic Barcelona Sostenible

Calendari del Fòrum i Aliança 1998 - 2001

1998

31 gener	Assemblea constituent
15 juny	Via Fòrum 1 (informatiu)
30 setembre	Termini presentació propostes
21 novembre	Reunió general d'inscrits: lliurament de propostes a valorar Via Fòrum 2 (informatiu)

1999

30 gener	Termini presentació de valoracions
18 març	Tramesa a inscrits del resultat de les valoracions i programa de la Trobada general
6 abril	Via Fòrum 3 (informatiu)

16-18 abril Trobada General del Fòrum Català per Repensar la Societat

Maig	Publicació del llibre "Propostes per a una Catalunya desitjable" (recopilació de le conferències)
Juny	Publicació del llibre "El Fòrum Català per Repensar la Societat en 30 propostes i una avaluació detallada" (versions en català, castellà, anglès i francès per distribuir internacionalment)

A partir de juliol elaboració i inici dels plans: *(Vegeu pàg. 14)*

- d'estudis de viabilitat de les propostes seleccionades
- d'articulació de propostes i models
- de contrastació intercultural com aportació a l'Assemblea del 2001
- d'edicions multimèdia de cara al període 2001-2004

2000	Aportació de les propostes a la preparació de l'Assemblea de Ciutadans de la Terra
2001	Organització i participació en l'Assemblea de Ciutadans de la Terra

Comptes clars 1998 - 1999

Entrades	Pressupost 1998	Resultats 1998	Pressupost 1999
Inscripcions al Fòrum	1.802.000	1.761.257	200.000
Fundacions privades	9.000.000	8.977.414	8.500.000
Grup FUS (F. Jaume Bofill) i Fondation pour le Progrès de l'Homme			
Fundacions entitats financeres	950.000	500.000	450.000
Fundacions Caixa i Banc Sabadell			
Entitats col·laboradores	400.000	360.000	400.000
Institucions oficials	9.500.000	4.600.000	14.000.000
Institut Estudis Ilerdencs			
Patronat Flor de Maig (Diputació Barcelona)			
Generalitat de Catalunya			
Ajuntament de Barcelona			
Altres aportacions	2.500.000	3.171.951	1.650.000
Total entrades	**24.152.000**	**19.370.622**	**25.200.000***
Sortides			
Compres	1.280.000	477.473	720.000
Serveis (i trobada)	8.262.000	7.262.122	11.288.000
Sous i seguretat social	14.610.000	11.623.094	13.200.000
Total sortides	**24.152.000**	**19.362.689**	**25.200.000**
Resultats entrades /sortides 1998		**7.933**	

*El 66% de les entrades del pressupost de 1999 ja estan confirmades i la resta s'estan negociant.

Nous passos fins el 2004

Estudis de viabilitat de les propostes seleccionades

El procés de valoració del Fòrum ha permès destriar aquelles propostes que els participants han considerat més interessants i socialment més desitjables. Però no n'hi ha prou de considerar desitjable una proposta si no té possibilitats de ser realitzable. Passat el filtre de la "desitjabilitat" cal ara fer passar el filtre de la "viabilitat" ecològica, econòmica, social, política... Estem ideant un conjunt de sistemes d'estudis de viabilitat que varien segons els tipus de proposta (valor, experiència, regle de joc, model...). El filtre de viabilitat pot incloure estudis de consistència lògica, política, filosòfica..., la comparació amb experiències similars, els efectes secundaris i externalitats de la seva aplicació, les escales d'aplicació territorial més adequades...

Després de sotmetre cada proposta a una crítica de coherència i d'adequació als "límits" de la realitat caldrà veure què cal canviar perquè la proposta pugui esdevenir socialment, econòmicament i políticament viable.

Articulació de propostes i models

Complementàriament a fer els estudis de viabilitat cal aplegar i articular les propostes. N'hi ha moltes de semblants, que comparteixen objectius, però que difereixen en instruments, o a la inversa, que comparteixen instruments amb objectius diferents. La lectura de diferents propostes d'un Fòrum temàtic suggereix solucions aplicables a altres Fòrums temàtics.

Els diferents models presentats, de base eminentment econòmica i política, poden ser enriquits, complementats, reorientats des de propostes presentades en altres Fòrums temàtics.

Per facilitar la participació col·lectiva en l'articulació de propostes i models estem començant a preparar un "programa" que permeti "articular" propostes (triant d'entre la llista de diagnòstics, d'objectius i de mitjans) i "articular" models de societat (indicant el pes que han de tenir diferents valors i apostant per determinades propostes que pretenen concretar-los).

Contrastació intercultural com aportació a l'Assemblea de Ciutadans de la Terra del 2001

Els múltiples casos de colonialisme cultural que provoca la història d'Occident ens fa extremar les precaucions de pretendre tenir solucions globals pels problemes actuals. I a la inversa, els reptes que tenim avui els humans són tan enormes que cap cultura pot pretendre resoldre'ls només amb les seves solucions. El diàleg intercultural es presenta doncs com un necessari pas metodològic del procés de repensar la societat. Per facilitar aquest diàleg ens cal haver passat les propostes pels tres filtres de "qualitat" anteriors (el dels participants del Fòrum, el dels estudis de viabilitat i el d'articulació de les propostes). Havent reduït el nombre de propostes i havent assegurat la màxima qualitat, podem passar a traduir-les i difondre-les arreu del món per a la seva contrastació intercultural. Cal precisar els mitjans per traduir-les i per aconseguir que siguin llegides i valorades –criticades, enriquides- per persones i iniciatives d'altres cultures.

Participar en l'organització de l'Assembla de Ciutadans de la Terra (vegeu pàg 15) ens ofereix la possibilitat de facilitar aquest procés de contrastació intercultural. Una altra oportunitat la tenim participant en el Fòrum Universal de les Cultures, Barcelona 2004. En ambdós casos podem aportar continguts als respectius Bancs de Propostes multilingües.

Edicions multimèdia pel 2001-2004

Abans d'editar res pel gran públic s'ha d'estar segur que allò que es vol difondre té una provada consistència. Però també cal trobar el format didàctic per fer comprensibles les problemàtiques i les propostes presentades. Amb propostes consistents i didàctiques es pot cercar editors que vulguin apostar per una difusió àmplia en diferents formats: llibres de butxaca, cd-rom, articles, ràdio, televisió.. En el benentès que, ja des d'ara, el conjunt de propostes i dels resultats del següents passos estan disponibles per internet (que és un sistema de difusió de baix cost, interactiu i que amplia contínuament el nombre d'usuaris). Els profunds canvis arreu del món de les darreres dècades i l'entrada al nou mil·lenni crea una demanda creixent de noves propostes a vells i nous problemes. El procés de l'Assemblea del 2001 i el Fòrum de les Cultures del 2004 poden crear oportunitats per llançar aquestes edicions multimèdia.

Recordeu que totes les propostes presentades al Fòrum, el resultat de les valoracions, la preparació de la Trobada General i els nous passos ho podeu seguir per internet: www.troc.es/repensar

L'Aliança per a un món responsable i solidari

L'Assemblea de pobles i ciutadans de la Terra (1999-2001)

L'Aliança per a un món responsable i solidari neix el 1994, fruit de 9 trobades regionals internacionals, amb la constatació que si les nostres societats continuen, per molt de temps, vivint i desenvolupant-se de la manera que ho estan fent, la Humanitat s'autodestruirà. Considera que patim tres desequilibris importants: entre el Nord i el Sud, entre rics i pobres, i entre els humans i la natura. Són crisis diferents però inseparables i amb causes comunes. La modernitat inventada a Occident s'ha difós pel món sencer, i amb ella el desenvolupament de la ciència i la tecnologia, l'accentuació de la divisió del treball, l'inflament de l'esfera del mercat i de la circulació constant i accelerada de les mercaderies i del diner.

La proposta d'una "Assemblea de Ciutadans de la Terra" és fruit d'un procés començat el 1994 amb la publicació de *Plataforma per a un món responsable i solidari*, que ha recollit el suport de 2000 persones de més de 100 països.

L'Assemblea no és un esdeveniment puntual, sinó **un procés de dos anys,** (1999 - 2001) que ha de permetre anar madurant les reflexions i propostes que s'elaborin partint de les situacions, punts de vista i desafiaments propis de cada indret, tenint en compte la globalitat i la localitat, l'específic i el general.
L'Aliança per a un món responsable i solidari en organitzar aquest procés desitja mostrar la capacitat col·lectiva dels ciutadans del món sencer per fer front als seus problemes comuns en llur **complexitat i** amb **respecte de llur diversitat.**

L'Assemblea de ciutadans de la Terra és a la vegada la culminació d'una primera etapa de construcció de la Aliança i el punt de partida d'una segona etapa. Lluny d'oposar-se a les diferents iniciatives s'esforça per associar-se a elles i valorar-les al màxim en l'organització de la Assemblea.
L'Assamblea farà **una crida a les institucions** amb poder polític, econòmic i social i **proposarà estratègies concretes** d'acció pels propers decennis.

A finals de maig de 1999 es reuneix per primer cop l'Equip d'Orientació Internacional de l'Aliança, format per 15 persones elegides entre tots els aliats que té per objectiu organitzar l'Assemblea. El procés de l'Assemblea s'acabarà de perfilar en els propers mesos gràcies a les aportacions de les persones i iniciatives aliades. En principi, consta de quatre fases:

- En la primera fase, (setembre 1999 – juny 2000), s'elaboren propostes a partir de trobades "geoculturals", (com la del Fòrum català), "temàtiques" o "col·legials" (que apleguen a un sector social o professional).
- En la segona fase, (setembre 2000 - març 2001), es realitzaran marxes marcades per etapes simbòliques i festives que recolliran propostes i experiències i establiran lligams entre grups d'arreu del món.
- En la tercera fase, (març 2001 - juny 2001), s'organitzaran concentracions simultànies a diferents llocs del món com a culminació de les marxes i preparació de la Trobada mundial.
- En la última fase, a finals del 2001, es combinarà una trobada mundial d'unes 400 persones en un país no occidental coodinada amb una desena de trobades regionales de 200 persones i múltiples trobades locals.

Tot aquest procés estarà en permanent coordinació gràcies a Internet, afavorint així un mateix procés. Les trobades aplegaran "missatgers", portadors de les conclusions de les fases precedents i que seran representatius de la diversitat de procedències.
El Fòrum Català per Repensar la Societat s'insereix en aquesta dinàmica mundial. Les propostes triades i contrastades seran aportades en el procés de l'Assemblea de Ciutadans de la Terra. I les propostes recollides en aquest procés enriquiran la concreció de les nostres propostes.
Qui desitgi rebre informació de l'Aliança i de l'Assembla 2001 podem facilitar la seva inscripció gratuïta.
Informació i inscripció: www.echo.org. Especialment, cercar el document i els comentrais sobre Assemblea de Ciutadans de la Terra.

Via forum!! Núm. 3, Suplement a Via forall, Volum VII. Abril '99

Organització:

Patronat Flor de Maig
Apartat 145.
08290 Cerdanyola del Vallès
Fax: 93 586 6001
Correu-e: cis@troc.es
http://www.troc.es/repensar

93 586 60 19

Equip del "Centre per a la Innovació Social"

Martí **Olivella Solé**, *director*
Loreley **Busqué Bertran**
Eugeni **Chàfer Vilaplana**
Agustí **Nicolau Coll**
Carme **Tarrida Bonet**

Consell del projecte "Repensar la Societat"

Manuel **Adroer Iglesias**
Alice **Baumann Weidmann**
Xavier **Espar Ticó**
Joan Ramon **Gordo i Montraveta**
Stefano **Puddu Crespellani**

Josep Maria **Orduña Ponti**, *assessor*

Tens queixes

perquè massa coses no rutllen

Reflexiona

on falla el nostre sistema de vida

Escolta

idees innovadores,
veus menystingudes

Connecta't

http://www.troc.es/repensar

Proposa

Una proposta val més
que mil queixes

fòrum català per repensar la societat

És una iniciativa de:

Mare de Déu del Pilar, 15, pral.
08003 Barcelona
(dilluns a dijous, de 17 a 21h)
ecoconcern@troc.es
http: www.troc.es/ecoconcern

93 319 03 51

Des de 1992, l'associació EcoConcern promou a Catalunya la innovació social. Des de 1996 impulsa el projecte Repensar la Societat, que ha portat a la creació del Centre per a la Innovació Social i a l'organització del Fòrum Català per Repensar la Societat.

Punts d'informació:

Universitat de Lleida
Centre de Cooperació Internacional

Plaça Víctor Ciurana, 1
25003 Lleida
Fax: 973 70 20 62
de 10 a 13 h.
jusall@rectorat.udl.es

973 70 20 45

Associació d'Amics de la UNESCO de Manresa

Escodines, 20
08240 Manresa
Fax: 93 872 29 95
de 19 a 21 h.

93 875 05 32

Ctra. Sta. Eugènia, 17
17005 Girona
Fax: 972 22 06 79
de 16 a 21 h.
lestacio@grn.es

972 22 25 65

Amb el suport de:

FundacióJaumeBofill

fondation Charles Léopold Mayer

Centre de Cultura Contemporània de Barcelona

Facultat de Ciències de la Comunicació **Blanquerna**

Universitat Ramon Llull

Generalitat de Catalunya

Ajuntament de Barcelona

Patronat Flor de Maig
Diputació de Barcelona

Informatic trimestral amb la revista:

Connexions informàtiques:

Impressió:

Disseny gràfic:

Dip. Leg. B - 13.925/1994 - I.S.S.N. 0214-670X

OCCITANS: TROBADORS I CÀTARS?

Claudi Balaguer

Després d'un descriptiu recorregut històric, l'autor d'aquest treball, professor d'occità a la Universitat Autònoma de Barcelona, ens ofereix una anàlisi de la situació actual d'Occitània, en les seves diferents manifestacions, tot constatant un procés lent, però constant, en la lluita per la recuperació del fet diferencial d'aquesta nació.

Font: directa de l'autor.

Through a historic description, the author of this text, professor of Occitan language at the Autonomous University of Barcelona, leads us to an analysis of the present situation, in its different manifestations showing a slow but constant process towards the recovery of the identity of this nation.

Source: Directly from the author

Per detala historia itinero, la autoro de la verko kiun ni publikigas, profesoro pri okcitana lingvo en la Autonoma Universitato de Barcelono, instigas nin analizi la nunan situacion, lau giaj malsamaj manifestigoj, konstatante malrapidan proceson, sed dauran, en la lukto por la reakiro de la diferenciga eco de tiu ci nacio.

Fonto: rekte el la autoro.

Vet aquí les dues paraules que més sovint hom pot trobar vinculades al nom "occità". De fet, també són les que millor defineixen, en certa mesura i ben segur que esquemàticament, el fet occità: els trobadors, que simbolitzen l'esplendor de la cultura occitana medieval i els càtars, que seran el final d'aquesta civilització tan avançada. La realitat occitana és nogensmenys més que tot això. Subsisteix avui amb males penes, però perdura malgrat patir una discriminació i substitució constants. Podríem dir metafòricament que els occitanistes d'avui són una mena de càtars dels temps moderns.

1. UN BOCÍ D'HISTÒRIA

Trobadors i Càtars

Les terres occitanes, per mor de llur situació geogràfica segurament, foren una cruïlla cultural, econòmica, religiosa i ètnica molt d'hora, aplegant-hi influències dels móns grec, llatí i oriental. I el seu poble ben aviat seria un dels propagadors més importants de cultura a Europa (art romànic, literatura, música, ciències...). El territori occità s'estén actualment sobre tres estats: el francès (n'és un terç, aproximadament), l'italià (tretze valls alpines del Piemont i un enclavament del sud: Guardia Piemontese) i a Catalunya (Val d'Aran); però els occitans tingueren una presència important a tot Europa, sigui a través de migracions —com ho testimonien a Catalunya alguns cognoms com Gascó, Alverny o Tolsà entre molts altres—, sigui com a poetes-joglars-trobadors a les corts d'Itàlia, Catalunya, Castella, etc, o a través de migracions laborals (constructors d'església, mercaders, forners, dallaires...). Una de les traces més rellevants d'aquella brillant civilització n'és sens cap dubte la seva literatura.

La literatura medieval occitana va atènyer el seu moment àlgid amb la poesia dels trobadors. L'occità, a partir de la poesia dels trobadors llemosins assolí el status de llengua de cultura europea, amb un prestigi semblant, i fins i tot superior, al de l'anglès avui. Alguns afirmen que Dante Alighieri va dubtar si escriure la *Divina Commedia*

en occità o en toscà. Erasme va començar la seva carrera poètica escrivint poemes en occità després de passar algun temps a Avinyó, capital papal occitana. El famós sobirà anglès Ricard Cor de Lleó també feia poesia en occità; s'ha de dir, per això, que sa mare, na Alienòr d'Aquitània, era gascona. Els trobadors catalans també formaren part d'aquell intens moviment cultural i literari, i fins a n'Ausiàs March encara seran perceptibles les influències trobadoresques.

Els trobadors, tanmateix, només eren un reflex de la realitat occitana, una societat molt oberta, tolerant i innovadora, creadora del concepte de "paratge", valent a dir la convivència entre les tres religions d'aquell temps. Açò féu que l'àmbit occità destaqués en les arts i les ciències. S'ha de saber, a tall d'exemple, que la Universitat de Montpelhièr, hereva d'aquesta tradició, fou una de les universitats més primerenques d'Europa i que encara avui serva una tradició científica que fa d'ella una universitat capdavantera en l'àmbit mèdic. Les comunitats jueves eren molt importants a Occitània i moltes d'elles han conviscut fins avui en harmonia amb la resta de la població.

Els occitans també excel·lien en d'altres dominis científics, com ara les matemàtiques. Fou el cas, per exemple, del monjo Gerbèrt d'Orlhac, més conegut sota el nom de Silvestre II, papa de l'any 1000. No hem d'oblidar, a més, que Avinyó, ciutat occitana de Provença, fou seu del Papat durant molt de temps i que roman encara allà, gairebé inalterat, el Palau dels Papes, un lloc magnífic que es mereix que li paguin alguna visita.

En la societat occitana, la dona (paraula, per cert, arribada al català a través de l'occità) gaudia d'una condició i consideració superior a la que tenien les dones en les altres societats contemporànies; això fa que existissin algunes "trobairitz" cèlebres com la il·lustre Comtessa de Diá. Per a elles, els trobadors, a més de confegir uns poemes esplèndids, actuaven sovint de manera esbojarrada jugant-se de vegades la vida per a ser dignes de llur aimia.

Els lligams amb Catalunya romangueren constants durant tota aquella època. De fet, no hauríem de parlar de lligams, ans de continuïtat, tant és indissociable la història catalana de l'occitana fins al segle XIII. Els comtes catalans també ho foren de Provença, posseïren Montpelhièr (on nasqué Jaume I, fill de la comtessa Maria de Montpelhièr), Mende (Losèra), Rodés (Avairon) i tenien drets de vassallatge sobre nombroses terres d'oc. Ben sovint les esposes dels comtes de les terres catalanes eren occitanes.

Com ha estat dit adés, els càtars marquen el final d'aquesta època prestigiosa. A causa de la gran tolerància existent en la societat occitana d'aleshores, va arribar d'orient, i va arrelar-hi amb gran força, una visió religiosa nova que possiblement avui veuríem en gran mesura com a integrista. Aquesta concepció radical evidentment va trobar-se molt ràpidament en conflicte amb els poders eclesiàstics locals. El rei de França, que observava amb recel la liberalitat i el tarannà un xic anticonformista del poble occità, va veure així una oportunitat per a recuperar el prestigi i poder perduts abans, a més d'uns territoris que ja actuaven de manera molt independent. Amb el recolzament del Papa, inicià una croada contra aquells heretges: els càtars. De fet, així, amb l'excusa de l'heretgia el rei de França iniciava una reconquesta política i territorial que seria el principi de la construcció centralista de l'estat francès.

La societat occitana, molt liberal i gens bel·licosa, no estava gaire prepa-

rada per a afrontar qualsevol mena d'agressió. La davallada dels exèrcits francesos el 1209 es concretà molt ràpidament a través de nombrosos actes bàrbars. La crema de Besiers n'és un dels exemples més tràgics i significatius. Aquella ciutat llenguadociana, que comptava prop de 30.000 habitants, fou cremada sencera i hi foren exterminats sense cap miament tots els seus ciutadans. Conten que quan algú demanà a un dels artífexs d'aquell acte com podrien distingir els cristians dels càtars, aquell li respongué: "Cremeu-los tots, Déu coneixerà els seus". Més tard, en una altra ciutat que no volgué rendir-se, les hosts invasores arrancaren els ulls de tots els habitants menys una persona, a qui deixaren un ull per a que pogués guiar els altres fins a la ciutat veïna, la qual, presenciant aquest trist espectacle, es va rendir immediatament.

L'any 1213 és la data més fatídica de la història occitana. Ramon VII, el comte de Tolosa, decideix de prendre les armes i de lluitar contra l'exèrcit francès. Compta amb l'ajut i el suport de Pere I, el rei d'Aragó, del qual era vassall. Aquest enfrontament culminà amb la batalla tràgica de Murèth (vora Tolosa) en la qual morí el rei Pere I, el pare d'en Jaume I. Aquest esdeveniment, que se sancionarà amb el tractat de Corbelh alguns decennis després, marcà la ruptura política entre les terres catalanes i occitanes. El destí dels comtes catalans s'expandiria d'ara endavant cap al sud. Llavors és creada la Inquisició a fi de perseguir els càtars i de controlar els occitans. Sotmetria després la societat occitana a un terror, una censura i una repressió violents; a poc a poc s'anirien encenent i estenent les fogueres per tot el país a fi de cremar els "heretges".

La presa de Montsegur (1244), fortalesa càtara del sud llenguadocià, és també una de les altres fites, aquesta de caire més simbòlic, que marca l'ex-

termini de la dita heretgia en terres occitanes i alhora l'annexió oficiosa de Llenguadoc. Els càtars que sobrevisqueren a aquestes persecucions es refugiaren llavors en terres catalanes.

El 1271 l'annexió de Llenguadoc és definitiva, els altres territoris occitans no tardarien massa a ésser incorporats a la corona francesa (Aquitània 1453, Provença 1481, Bearn 1620) llevat d'Aran i de las Valadas del Piemont.

La submissió

Com a conseqüència d'aquella desfeta, la llengua occitana desapareixerà a poc a poc de tots els documents administratius i de l'àmbit escrit reemplaçada sistemàticament pel francès. La fragmentació dialectal occitana que ja existia es farà més forta d'ara endavant. El decret de Villers-Cotterêts (1539) sanciona definitivament el predomini del francès com a llengua administrativa. Tanmateix, el bilingüisme només afecta les classes benestants desitjoses de fer-se un lloc en la nova estructura social. Uns febles brots renaixentistes durant els segles quinze i setze produiran una literatura interessant malgrat ser de feble durada. No passen de ser, però, unes produccions molt localistes i sense cap pretensió nacional, escrites sovint, a més, amb una grafia afrancesada.

La repressió física també serà molt important a la societat occitana, més que res contra la noblesa autòctona gairebé decapitada. Tolosa esdevindrà un dels centres de francesització de més pes, i poc temps després serà la capital defensora a ultrança i despietada del catolicisme quan començarà a estendre's el protestantisme.

Les terres occitanes coneixeran una sèrie de revoltes amb l'extensió del protestantisme durant el segle XVI. El Bearn, les Cevenes (nord de Montpelhièr) i la zona de Nimes foren i són encara avui uns bastions de la fe protestant. La doctrina valdesa molt present en la zona del Vivarès serà reprimida de manera molt dura. Això obligarà els valdesos a refugiar-se a les muntanyes del que són ara les Valadas occitanes o a emigrar cap al sud d'Itàlia creant-hi Guardia Piemontesa. L'arribada del bearnès Enric IV al tron de la corona francesa, a canvi de renunciar a la seva fe protestant, apaivagarà durant prop d'un segle, gràcies a l'Edicte de Nantes (1598), un conflicte sagnant que havia culminat amb els assassinats terribles de protestants durant la nit de Sant Bartomeu (1572).

Quant a la llengua occitana, romandrà llengua dominant a tot el territori, malgrat no tenir cap presència escrita, fins a la segona meitat del segle XIX. Mantindrà fins aleshores un estat bastant inalterat globalment, amb una influència molt tènue del francès; però açò canviarà ben aviat i de manera ràpida. Els països d'oc havien perdut la vitalitat econòmica de la que gaudien abans amb l'enfortiment progressiu de París i d'algunes zones del nord de l'estat. Esdevenen bàsicament unes zones rurals caracteritzades essencialment per la viticultura al sud i la ramaderia al centre.

La renaixença

Com a tot Europa, s'inicià cap al 1850 a les terres d'oc una renaixença que va fer de l'occità una llengua de gran interès i ressò europeu. Aparegué una creació que es va enfortir gradualment i que culminà amb l'obra de Frederic Mistral.

El *felibrige*, nom d'aquest moviment renaixentista compost de felibres, escriptors en provençal, fou un període de gran producció cultural a Provença. El principi del segle XX significà les acaballes d'aquest moviment amb un final apoteòsic: l'obtenció del Premi Nobel de Literatura de F. Mistral per la seva obra *Mirèio* l'any 1904. La

influència d'aquesta producció fou tal que alguns estudiosos com en Jordi Ventura afirmà que es féu sentir en l'obra de Mossèn Cinto Verdaguer. Una altra romanalla en terres catalanes d'aquella efervescència cultural n'és l'extensió del nom Mireia. A Provença, l'himne compost per Mistral -"la Coupo Santo"- recorda avui encara els lligams establerts entre catalans i provençals, l'amistat que unia Mistral a Víctor Balaguer. Aquesta renaixença pot ser vista, en certa mesura, com una reacció a la penetració cada vegada més important del francès en tots els àmbits de la societat provençal d'aleshores.

L'hegemonia del francès

Amb l'establiment de l'escola pública gratuïta i obligatòria cap al 1880, l'erosió lingüística esdevindrà més dràstica encara. De fet, les poblacions occitanes romanien en gran majoria monolingües amb un domini i coneixença molt febles del francès. En poc més de dues generacions, la llengua del bressol passarà a ser el francès, arraconant cada vegada més l'occità a les zones rurals, muntanyoses o en declivi econòmic. A més de l'escola, tingueren un paper important les guerres mundials, és a dir, l'exèrcit i també parcialment els diversos corrents migratoris. Provença conegué una forta immigració italiana, molt palesa avui en els cognoms de nombrosos occitanistes d'aquelles terres. Llenguadoc en canvi fou terra promesa d'andorrans, catalans, valencians i murcians abans la Segona Guerra Mundial. Després de la segona guerra mundial, el bilingüisme ja començà a minvar de manera ostensible deixant pas al francès en molts àmbits, fins i tot el familiar. La immigració ulterior d'andalusos, portuguesos i més tard de magrebins va afavorir en bona part el declivi lingüístic, fent del francès la llengua predominant d'una nova societat multicultural.

Així és que avui en dia ja no subsisteix cap locutor monolingüe ni possiblement de primera llengua occitana. L'occità es coneix sobretot com a segona llengua i va perdent també aquesta posició ja que el francità de les generacions adultes està essent suplantat cada vegada més i de manera bastant radical per un francès normatiu en les generacions més joves. S'estima que els locutors d'occità poden representar un milió d'una població total de tretze milions. Aquesta repressió sistemàtica de la llengua a l'escola va crear així una mena de complex d'inferioritat i alhora un autoodi que perviu encara avui.

La Val d'Aran en canvi tingué més sort en no formar part de l'estat francès. Així, la llengua no va patir la repressió ferotge dels funcionaris de la república veïna. Actualment, la variant aranesa de l'occità hi gaudeix d'una cooficialitat que ha permès un augment notable del seu ús i la realització de diverses iniciatives innovadores i exitoses aquests darrers anys.

El Piemont occità també es va escapar d'aquesta persecució, sortosament. El seu aïllament geogràfic i la seva manca de recursos econòmics fins a una època recent han afavorit el manteniment de la llengua que hi és parlada habitualment.

2. LA SITUACIÓ ACTUAL DE L'OCCITÀ

La fragmentació dialectal

L'occità presenta avui una fragmentació dialectal molt important. Aquesta llengua, que ocupa prop d'un terç de l'extensió total de l'estat francès, es caracteritza per una variació molt més important del que poden representar els dialectes catalans.

A tall d'exemple, el dialecte gascó (l'aranès n'és un parlar) és de més mal entendre que el català per a un llenguadocià. Ja durant l'Edat Mitjana alguns trobadors designaven el gascó com "un lengatge estranh". Es caracteritza per uns trets específics com sobretot la transformació de la *f* llatina en *h* i la pèrdua de la *n* intervocàlica. A la *farina* llenguadociana correspon la *haria* gascona.

El llenguadocià és el dialecte més central i més proper als escrits clàssics i per aquesta raó és aquesta la varietat normativa preponderant de la llengua. S'ha d'afegir que cada dialecte té les seves normes. Cap a l'Estat italià, a l'est del llenguadocià, a partir de Nimes si fa no fa, comença el dialecte provençal, un dels més prestigiosos que sovint donà nom a la llengua medieval; nom que alguns estudiosos desinformats o ignorants encara empren dissortadament. Al nord del país hi trobem uns dialectes actualment menys prestigiosos i menys estudiats que els tres altres: el llemosí, l'alvernyat i el vivaro-alpí, present també a l'estat italià dins les valls alpines del Piemont i en un enclavament al sud d'Itàlia: Guardia Piemontese. Aquests dialectes es caracteritzen per la transformació del ca- en cha-. A una *cabra* llenguadociana correspon una *chabra* nord-occitana.

La norma

L'occità assolí una grafia molt fixada força aviat, mentre la majoria de les altres llengües romàniques n'eren

encara a les beceroles gràfiques. Contràriament al que se sol repetir abundosament per ací, les primeres gramàtiques en llengua romànica no són espanyoles sinó occitanes (Leys d'Amor, Razos de Trobar) i aparegueren més de cent anys abans que la de Nebrija! Anotaren, després d'un període de vacil·lacions gràfiques, els diversos escriptors els sons palatals -nh-, -lh- i -ch- (existeix a més -sh- pel gascó). Cal dir que el portuguès i, indirectament, el vietnamita, són hereus d'aquesta grafia. Nogensmenys, arran de l'annexió francesa, aqueixa tradició scriptorial es perdé.

Els escriptors i lletraferits renaixentistes farien servir una grafia copiada del francès. Amb l'eclosió renaixentista, un lleuger reviscolament de l'occità es féu notar sobretot a Provença, i el codi, malgrat ser afrancesat, ja esdevingué un bri més coherent. Emperò no serà fins al principi d'aquest segle que la norma occitana, adaptació lleugera de la scripta medieval, trobarà la seva forma actual i definitiva gràcies al treball del "lingüista" Loís Alibèrt, autor de la Gramatica Occitana i del Dictionnaire Occitan-Français.

La situació administrativa

L'occità, com totes les altres llengües incloses en el territori de l'estat francès (alemany alsacià, bretó, català, cors, euskera, flamenc i franco-provençal), no frueix de cap estatus ni reconeixement legal. De fet, és com si no existís cap altra llengua en l'estat fora del francès. A més, moltes d'aquestes llengües es troben sovint en estat precari a punt de ser totalment assolades pel francès gairebé omnipotent.

A nivell de l'ensenyament, arran de la llei Deixonne (finals dels anys 50), l'occità aparegué en les escoles com a llengua optativa. A poc a poc anà estenent-se per col·legis i liceus fins esdevenir una assignatura prou freqüent en la majoria de les escoles. Tanmateix, a partir dels anys 80, l'occità va començar a perdre empenta i pes.

Les Calandretas són les escoles primàries bilingües occità-francès. La seva creació remunta a l'any 1979. Avui dia són, si fa no fa, una trentena i tenen prop de 1500 "calandrons" escolaritzats. Malgrat haver assolit una reconeixença per part de l'estat francès, aquest té uns deutes pendents que podrien ensorrar tota l'estructura si no s'hi aporta cap solució ben ràpidament.

El Capès, concurs d'estat per a ser professor, va duplicar el seu nombre de places sota la direcció de François Bayrou al ministeri d'Educació. Ha estat aquest un dels escassos polítics que s'ha implicat activament en la defensa de les llengües regionals quan l'actitud dels polítics francesos és globalment contrària i ultrajacobina. Malgrat aquest progrés, tot l'activisme occità es troba en una situació difícil que fa perillar molts projectes a causa de l'Article 2. Aquest article fou afegit a la constitució per tal de protegir, en teoria, la llengua francesa del pes creixent que prenia el vocabulari anglès en els àmbits de la tecnologia i de la parla informal. Així, s'establia que el francès era la llengua de la república, negant palesament la diversitat lingüística de l'estat. Des d'aleshores resulta impossible atorgar directament subvencions a entitats que promouen llengües diferents de la francesa.

Durant molt de temps, l'estat francès s'ha negat a signar la Carta de llengües minoritàries de la Unió Europea. Aquesta posició fèrria sembla estar ablanint-se darrerament. Després de l'informe Poignant i del de Guy Carcassonne, l'estat francès sembla disposat a ratificar la Carta triantne tanmateix els articles que menys modifiquin la situació actual i reiterant

alhora la posició del francès com a llengua única de la república. Mentre que aquests darrers mesos l'estat francès manifestava la seva disposició a signar el document, s'han creat grups de pressió ultrajacobins que volen afavorir l'afebliment de les llengües minoritàries impulsant per exemple una política de fragmentació de l'occità en diverses "llengües".

Els mitjans de comunicació, el teatre i la música

La presència de l'occità és força simbòlica als mitjans de comunicació de l'estat francès. En l'àmbit televisiu només s'emeten a FR3 (el canal "regional") uns 45 minuts cada diumenge per a les regions Lengadòc-Rosselló i Miègjorn-Pirenèus; uns minuts compartits amb el català, la qual cosa deu fer uns trenta minuts finals en occità. A Provença, la situació és nogensmenys una miqueta millor però no gaire tampoc. La varietat provençal té un espai variable durant programes d'una durada de 45 minuts diaris a més del programa dominical. Les altres regions de l'estat francès no disposen ara per ara de programes en llengua occitana. La Val d'Aran no disposa de cap desconnexió ara per ara ni tampoc les Valadas a l'estat italià.

Un projecte de televisió occitana: Tv-Oc és en gestació i deuria començar a emetre els mesos vinents.

Existeixen algunes ràdios locals com Ràdio País (Gasconha) o Ràdio Occitània (Tolosa) i algunes altres que presenten una franja magra de programes en llengua d'oc; tanmateix només cobreixen un espai molt reduït. Catalunya Ràdio té una desconnexió d'una hora (repetida) per a la Val d'Aran.

La premsa té una situació relativament més bona, més saludable, però precària també. Un dels periòdics amb més empenta i difusió és la *Setmana*. Existeix una revista dirigida

als infants: *Plumalhon*. Com les altres revistes de menys tirada, pateixen amb tot d'una manca de mitjans i de finançament fortament agreujada per l'article 2.

No fa gaire (el mes de març de l'any passat) es va crear un suplement aranès en l'*Avui*, l'*Aué*, el qual sembla gaudir de certa vitalitat i assiduïtat lectora. Aquests darrers mesos també ha aparegut *Eth Diari*, una altra publicació aranesa, que de moment sembla tenir un destí molt incert.

Un dels àmbits més prometedors de l'occitanisme és el d'Internet. Un dels problemes tradicionals de l'activisme occità és la manca d'informació i de difusió de tot el que es fa i existeix. Així, malgrat ser sovint l'obra d'individus i rarament de col·lectius ben organitzats, aquesta producció es troba a l'abast de tothom. Una de les adreces més interessants que reuneix més informació i lligams sobre cultura, societat, activitats i llengua occitanes és la del servidor Occitanet (http://www.multimania.com/simorre/oc).

Els occitans, com en gran mesura la població francesa, mantenen en general una actitud més aviat hostil cap als ordinadors i la tecnologia. Amb tot, existeixen alguns projectes de gran interès, un d'ells és el que lidera el Gidiloc: el diccionari informatitzat Sabaud, que vol aplegar tot el lèxic occità.

El teatre en occità creix a tot arreu i va produint cada vegada més obres malgrat tenir encara un públic molt reduït. S'han adaptat no fa gaire obres dels escriptors Max Roqueta i Bernat Manciet.

La música, malgrat no haver aprofitat plenament l'interès generat per les músiques ètniques, presenta una producció interessant i molt variada, sigui de gènere tradicional o més moderna. Grups i cantants com Nadau (Gasconha), Fabulous Trobadors (Tolosa), Massilia Sound System (Marselha), Marylis Orionaa (Bearn), lo Dalfin (Piemont) o Lucia (Aran) coneixen un èxit relativament important però dissortadament limitat moltes vegades a la seva àrea d'origen.

La producció literària

A partir de la renaixença occitana, ha aparegut una quantitat important d'obres. El *felibrige* conegué la producció d'una obra cabdal com *Mirèio* i s'hi van destacar escriptors com F. Mistral, Jousè d'Arbaud o T. Aubanèl.

Entre els autors contemporanis destaquen Joan Bodon, un roergat (Avairon, Llenguadoc Alt) creador d'una rica literatura sovint arrelada al seu entorn; Max Roqueta (Montpelhièr), prosista senzill de la natura, encara actiu avui als 90 anys i Bernat Manciet, un gascó d'escriptura hermètica i una mica estranya.

Un lloc destacat ocupa també Robèrt Lafont, un dels intel·lectuals més emblemàtics i polifacètics de l'occitanisme, alhora escriptor, ideòleg, polític i sociolingüista. Actualment, una nova generació està prenent embranzida: Joan Claudi Forêt, Franc Bardòu, Eric Gonzalès, Francesc Boya.

L'occità posseeix un nombre elevat de gramàtiques i diccionaris dels seus diversos dialectes. Entre els més coneguts i complets, *Lou Tresor dóu Felibrige*, de F. Mistral, el *Dictionnaire du Béarnais et du Gascon Moderne*, de Simin Palay i, finalment, un dels més utilitzats, el *Dictionnaire occitan-français* de Loís Alibèrt.

La consciència identitària

Dissortadament com es deia més amunt, els occitans sovint no tenen una idea clara de la unitat de la llengua ni del fet diferenciat que representa. Arran de la Revolució francesa, que volia eradicar tot el que no fos la llen-

gua francesa, va arrelar amb gran força i èxit en les mentalitats el concepte de patois o patés que volia uniformitzar la societat de l'estat fent d'aquestes llengües uns "parlars degenerats", unes "maneres deficients, dolentes, de parlar francès".

La paraula "occità" és una paraula de difusió molt recent amb una implantació força reduïda encara avui en dia. Amb males penes identifiquen els locutors d'aquesta llengua aqueixa paraula amb llur parlar, a allò que en diuen patés. Emperò podem assistir des de finals dels anys 80 a una propagació d'aquest mot i també alhora de la creu de St Gèli (emblema dels comtes de Tolosa) fins i tot a les terres d'Aran.

Als anys 60, coincidint amb el fenomen *hippy* i les revolucions estudiantils, nasqué i cresqué un moviment reivindicatiu sota el lema "Volèm viure al País" que va reunir al Larzac (àrea muntanyosa al nord de Montpelhièr) més d'un miler de persones.

Després del moviment del Larzac, a les acaballes dels anys 70, l'occitanisme ja s'havia apaivagat, atuït de manera dràstica ja que l'èxit del moviment raïa essencialment en un rebuig generalitzat de l'emigració forçosa cap a la capital per a treballar-hi i no en una reivindicació cultural, ètnica o lingüística.

3. EL FUTUR

Malgrat tot el que hem dit adés, que no presenta un panorama gaire favorable a l'occità, podem observar aquests darrers anys una mena de revifada discreta però durable i en progressió constant. En testimonien les Calandretas, la producció literària i periodística, la música i la xarxa informàtica.

Els que sovint s'autoanomenen "lengacopats", és a dir, la generació que ha perdut el contacte directe en la transmissió de la llengua, els occitanistes dels anys 90, coneixedors de la tecnologia, segurament tindran un paper dels més rellevants els anys venidors. A més, alguns dels altres problemes tradicionals de l'occitanisme que havien estat l'aïllament, l'absència de difusió a fora de l'àmbit francès i fins i tot la manca de comunicació entre cada regió, semblen ara en via de resolució mitjançant diversos projectes. Destaquen entre ells el congrés occitano-català de l'any 2000 que comença el mes de març a Lleida, el diccionari occitano-català que s'està gestant, l'Espaci Occitan de las Valadas piemonteses, el conveni de col·laboració que han signat al febrer la Val d'Aran i les Valadas entre d'altres projectes no tant ambiciosos o d'àmbit més reduït.

El fet occità es coneix cada vegada millor i interessa més a tot Europa. Un dels exemples d'aquesta curiositat a les terres de parla catalana ve testimoniat pel número del 8 de febrer de *El Temps*. L'occità llenguadocià normatiu s'ensenya des de fa tres anys a la Universitat Autònoma, s'imparteix també a alguns instituts de Sant Cugat del Vallès i de Sabadell i es fan a més classes d'aranès a Barcelona i a Lleida. Així, a poc a poc, l'occità va recuperant el lloc que havia perdut per esdevenir una llengua europea tan digna d'estudi com qualsevol altra.

Claudi Balaguer, és professor de llengua occitana a la UAB.

ENTREVISTA A CARLES TORNER

Marc Dueñas

L'obra poètica de Carles Torner (Barcelona, 1963) ha merescut els elogis dels entesos i el reconeixement dels premis literaris. A més de la poesia —A la ciutat blanca (1984), Als límits de la sal (1985) i L'àngel del saqueig (1990)—, ha conreat la novel·la (L'estrangera, 1997) i ha col·laborat regularment en la premsa catalana. Amb Viure després (1998), acaba de guanyar el "Premio de la Crítica" en l'apartat de poesia en llengua catalana.

Des de Via Fora!!, però, li hem proposat que ens parli de la seva feina al MIEC i al PEN Club, dues ONG d'àmbit internacional nascudes entre les dues guerres mundials. Així com de la seva implicació en la campanya de solidaritat amb Bòsnia i en la promoció de la Declaració Universal de Drets Lingüístics. Aquestes activitats ressonen en les seves obres, però de manera especial en els llibres d'assaig El principi acollida (1995), sobre el diàleg intercultural, i La victòria pòstuma de Hitler (1995), un recull d'articles, d'autors de diverses nacionalitats sobre les guerres de Croàcia i de Bòsnia.

The poetry of Carles Torner (Barcelona, 1963) has received the praise of the experts and the recognition of literary prizes. In addition to his poetry —In the White Town (1984), At the Limits of Salt (1985) and The Angel of the Plundering (1990)— he has produced a novel (The Stranger, 1997) and has written regularly in the Catalan press . With "Living afterwards" (1998) he has obtained very recently the "Critics Prize" for poetry in Catalan language.

However, on this occasion we wanted him to talk to us about his work at MIEC and at the PEN Club two NGO's of international relevance, born between the two world wars, as well as on his implications in the campaign of solidarity with Bosnia and in the promotion of the Universal Declaration of Linguistic Rights. These activities reflect in his works, specially in his essays The Principle Acceptance (1995) on intercultural dialogue, and The Posthumous Victory of Hitler (1995), a collection of articles of authors of different nationalities on the wars of Croatia and Bosnia.

La poezia verkaro de Carles Torner (Barcelono 1963) meritis la laudojn de la fakuloj kaj la rekonon de la literaturaj premioj. Krom la poezio —ce la blanka urbo (1984), ce la sal-limoj (1985) kaj La raba angelo (1990)— li verkis novelojn (La fremdulino 1997) kaj regule kunlaboris kun la kataluna gazetaro. Per Viví poste (1998) jus gajnis la "Premion de la Recenzo" ce la fako de katalunlingva poezio.

Ekde Via Fora!! ni petis ke li parolu al ni pri sia tasko ce MIEC kaj ce Pen-Kubo, du internaciaj NRO-j kiuj naskigis inter la du mondmilitoj. Ec pri lia engago en la solidara kampanjo kun Bosnio kaj pri la disvastigo de la Universala Deklaracio de Lngvaj Rajtoj. Tiuj agadoj reflektigas en liaj verkoj, sed cefe en la eseaj libroj La principo ekcepto (1995) pri la interkultura dialogo kaj La postmorta venko de Hitler (1995) kolekto da artikoloj de autoroj diversnaciaj pri la militoj en Kroatio kaj en Bosnio.

—Podríem començar fent un repàs a la teva trajectòria en aquelles entitats que tu anomenes d'associacionisme crític internacional.

Tot i que ara sembla que el procés tingui una coherència, a la pràctica cada cosa ha anat sorgint i s'ha anat trobant d'alguna manera. Per exemple, no estava gens predestinat a ser escollit president del MIEC (Moviment Internacional d'Estudiants Catòlics). Prèviament havia estat alliberat al MUEC (Moviment d'Universitaris i Estudiants Cristians), en temes de formació, durant dos anys; però em feia càrrec de l'àrea de Barcelona i, per tant, no participava a les reunions internacionals. Així, amb 23 anys, em

vaig trobar al capdavant d'una ONG internacional molt antiga (fundada el 1921), amb una llarga trajectòria de vida d'església i de debat sobre la responsabilitat social dels cristians. El paper dels estudiants i del seu treball intel·lectual cau dins d'un corrent de reflexió que, especialment en el cas del MIEC, té un punt d'inflexió molt important amb el naixement de la Teologia de l'Alliberament a Amèrica Llatina.

De fet, la Teologia de l'Alliberament neix, literalment, en el si del MIEC. El nom va sortir en el moment en què Gustavo Gutiérrez va aplegar tot un seguit de conferències i de material de reflexió que ell havia preparat com a conciliari del moviment d'estudiants peruà. En aquest context va sortir la paraula i el concepte. Per descomptat, era un catalitzador i responia a tot un moviment de base a l'església llatinoamericana. El MIEC ha estat exportador a molts països d'aquesta visió que neix en el si de l'església peruana.

Vaig ser president del MIEC des de 1986 fins a 1991. Treballava a París formant part d'un equip de cinc persones, cada una responsable d'un continent. Hi havia una coreana, una colombiana, un quebequès, un zairès i jo. Amb tota la diversitat que suposa: sentit del compromís, interculturalitat... Pensa que eren els anys dels moviments per a la democratització a l'Àfrica, on els estudiants tenien un paper d'avanguarda. De fet aquesta experiència i aquest treball és a la base de la meva implicació i de la meva recerca en temes de pedagogia intercultural. En cada trobada de formació que realitzàvem arreu del món havíem de pensar en una pedagogia de les relacions interculturals per tal d'aconseguir no només un espai de formació i de relació entre els dirigents que hi assistien, sinó també un espai d'anàlisi de la realitat mundial i de presa de decisions.

Des de l'equip havíem de coordinar 80 federacions nacionals (i unes 20 en procés de formació) de tot el món, tenint com a criteri que ningú coordinés allò que d'entrada semblava més fàcil, el propi continent, per evitar que cadascú defensés l'experiència continental de la qual venia. A mi em va tocar coordinar les federacions asiàtiques.

Repetidament em vaig trobar fent de mitjancer entre els moviments de base i la jerarquia eclesial. Singapur i Malaisia van ser països pioners en la negació dels drets humans com a forma de relació entre els pobles. Pensa que eren uns anys molt tensos i de lluites molt aferrissades, a nivell de pobles indígenes, d'ecologisme... i els estudiants són un dels grups més permeables a aquestes necessiats socials, i que més ràpids són en les seves respostes. I això va provocar conflictes en el si de l'església i a d'altres nivells. Una de els coses que més em va afectar va ser, el 1987, veure com eren empresonats dirigents sindicals, els nostres líders a Singapur, els dirigents de la JOC,... En aquell context vaig veure que moviments com el nostre eren vistos pels governs locals com una altra associació civil que promovia la democratització.

Les relacions amb els governs no podien deixar de ser difícils. Organitzacions com la nostra es definien per una mirada crítica de la realitat, però aquesta mirada crítica no era només un detall de la nostra identitat, sinó el punt de partida d'una pedagogia, d'una formació permanent, una constant posada al dia de la lectura i reinterpretació de la societat en la qual vivim, i que en el nostre cas anomenàvem "lectura creient de la realitat". Com a moviment cristià el que volíem era veure com l'evangeli interpel·lava

la realitat social, i ens interpel·lava a nosaltres com a persones.

Durant aquests cinc anys vaig viatjar molt per Àsia. Va ser un gran privilegi. Vaig conèixer tota mena de persones, grups, cultures, costums... perque mai no m'allotjava en hotels, sinó a cases de famílies, a pisos d'estudiants, als campus o a parròquies. Era un treball de relació permanent, no un treball en que jo com a persona em pogués situar a l'exterior dels processos, mirar-los a distància, decidir quin tipus d'intervenció faria, sinó que tot això es feia a través d'una relació personal, quotidiana, intensa (compartint la pregària, el silenci...). El lligam tan intens entre espiritualitat i lluita social el vaig descobrir a l'Àsia. Em trobava sotmès a tot un seguit d'experiències que eren molt noves per a mi, i per això, un cop tornava a París, amb les altres quatre persones de l'equip dedicàvem temps a reflexionar, a informar-nos, i a formar-nos.

—Personalment, quins elements d'aquesta experiència de cinc anys trobes que et van enriquir més...

Moltes coses que vaig aprendre no van ser tant fruit d'una reflexió personal com d'un diàleg constant amb tot un seguit de veus. Però destacaria dues coses. D'una banda, un tema d'actitud personal que va lligat a una certa espiritualitat, que és aquesta disponibilitat per respondre a allò que sorgeix en cada moment. No perquè hi hagi un desig d'aventura, sinó perquè la realitat et mostra al cap d'un any de treball que les situacions a les quals has de respondre són permanentment noves, i que has de ser capaç d'adaptar-t'hi, i per tant ho agafes o ho deixes. I si ho agafes ha de ser amb aquesta voluntat permanent de deixar que se't trenquin els esquemes i de reconstruir-te tu mateix, les teves idees, el teu llenguatge. Jo crec que aquesta actitud m'ha marcat perquè després, des de Barcelona, m'ha tocat respondre a situacions que també m'han causat la mateixa sensació d'estar en un permanent moviment d'idees, de persones...

Això fa que fins i tot en allò que escric, tant si és narrativa com si és poesia, se m'ha trencat molt —i crec que és a partir d'aquesta experiència— la idea de l'autor com a persona individual que construeix el seu propi món. Des de llavors m'he sentit sempre una persona en diàleg permanent amb moltes altres veus que m'envolten, amb una realitat que té un debat diferent en cada moment (en un ventall que un mateix dia pot anar des de la guerra de Bòsnia a la vida familiar, per citar dos extrems). Molt sovint em sento parlant en nom d'altres. Per poc que un escolti allò que escriu s'adona que hi apareixen moltes altres veus.

D'altra banda, vulguis o no, cinc anys d'aquest treball em vam formar per a la vida internacional. En aquest sentit estic molt agraït a moltes persones que van invertir en mi: no sols em van donar confiança, sinó que em van ser mestres. Constantment ens relacionàvem amb experts de diferents camps.

Aquesta formació no era evident que fos útil en altres tasques, d'entrada em costava veure per a què podia servir. Per això quan el 1993 em van proposar d'entrar al Centre Català del PEN Club, vaig veure una porta oberta per poder tornar a posar en joc tot el que jo havia aprés en aquells anys. Tant en el tema dels drets lingüístics, com en el tema de la renovació del PEN Club internacional, la meva experiència internacional prèvia l'he sentida útil (coneixement de les llengües, de cultures diferents...); per això segueixo posant en joc la meva capacitat en el món de les ONG. Una cosa que pot ser molt interessant per a d'altres —tot i que per a mi és d'aquelles evidències

de les que no n'acabes de ser mai prou conscient—, és que des de començaments dels anys 80 he estat treballant en organitzacions internacionals en les quals jo era d'entrada reconegut com a català, perquè l'estructura paratia del reconeixement de les identitats culturals, i tant al moviment d'estudiants catòlics com després al PEN Club Internacional, hi era com a representant de les federacions catalanes, reconegut sempre sense cap mena de conflicte.

—Quant al Centre Català del PEN Club...

Sóc membre del comitè executiu internacional i responsable internacional del comitè de drets lingüístics. Durant aquests darrers 6 ó 7 anys, els diferents comités que formen el PEN català (de drets lingüístics, d'escriptores, de projecció exterior) han anat adquirint una dinàmica pròpia i s'han anat consolidant. Paral·lelament, hem anat sent més i més presents a nivell internacional. La meva presència és el fruit d'una major presència de la literatura catalana en l'organització internacional del PEN Club.

A partir de la meva assistència, el 1993, a un congrés del PEN Club Internacional a Drubovnik (Croàcia), neix la meva relació amb aquests països. M'adono de tot un seguit d'idees, de conceptes, d'anàlisis de la guerra i les seves causes, que a Catalunya circulen molt poc, i començo a escriure articles amb la plena consciència que estic divulgant aquestes idees a Catalunya, fent de corretja de transmissió a través dels meus contactes internacionals. I això acaba amb la publicació del llibre La victòria pòstuma de Hitler (1995). Pel que fa a Kosovo, ja el 1989, quan jo, com a president del MIEC, participava a la Comissió de Drets Humans de l'ONU, havíem tingut els primers testimoniatges de kosovars que denunciaven la situació en què vivien.

—Quina és la teva opinió de la campanya de solidaritat amb Bòsnia que va fer-se des de Catalunya?

En el marc europeu, la mobilització que va tenir lloc a Catalunya va ser excepcional. Aquelles trobades en silenci, cada dilluns, a les places de pobles i ciutats... La quantitat de persones i d'ONG que es van arribar a implicar va ser molt gran. En canvi, crec que es pot dir que aquesta mobilització popular no ha tingut una correspondència amb una reflexió intel·lectual, una anàlisi política al mateix nivell per part de la majoria dels qui escriuen als mitjans de comunicació; van abandonar el tema, molts per un reflex catalanista vergonyant, suposo. Se'm fa difícil jutjar amb claredat, però, ja que podien haver estat moltes les persones que haguessin pogut arribar a intervenir en el debat... Molts dels que ara parlen, amb els bombardejos de l'OTAN, han callat durant deu anys.

La reflexió intel.lectual era tan esquelètica que feia que la majoria de les accions que s'emprenien acabessin sent canalitzades directament cap a l'ajuda humanitària. Fins i tot en el moment que els mateixos bosnians ens demanaven que el nostre compromís més important havia de ser per intentar canviar la mirada d'Europa envers la guerra, intentar aturar aquesta equiparació entre agressors i agredits, que s'expressava concretament en l'embargament d'armes a ambdues parts. Des del començament va costar sortir d'aquesta amalgama entre víctima i botxí. "Tots iguals, tots salvatges!", aquest era el punt de vista que ressonava als mitjans de comunicació. La neutralitat europea ens paralitzava. I la nostra classe política no va estar a l'alçada. Crec que en molts moments Catalunya hauria pogut ser una veu important, si més no una veu dissident en aquesta part d'Europa.

Tanmateix, crec que va ser molt important la resposta després de Srebrenica, quan ja tot era tan evident... Aconseguir una manifestació, amb els representants de les forces polítiques de Catalunya al capdavant, amb en Mendiluce denunciant la neteja ètnica, dient que no volíem ser neutrals, que no era una guerra, sinó un genocidi... va ser molt important. Però no va tenir continuïtat: aquests darrers mesos, els mitjans de comunicació, en el seu discurs, han equiparat l'exèrcit d'alliberament del Kosovo amb les forces de la policia, la milícia i l'exèrcit serbis, sense subratllar mai l'abisme que separa una formació de gent mal armada i poc formada d'un exèrcit potentíssim. Fins que de sobte, amb l'entrada en guerra de l'OTAN, tots els mitjans, fins els més vinculats amb el discurs oficial del govern espanyol, s'han hagut de posar al dia i han tret del calaix les imatges que amagaven des de fa anys.

—Mirant enrera, què creus que n'ha quedat d'aquella gran mobilització ciutadana?

Jo crec que n'ha quedat un gran silenci, un silenci eixordador, perquè des del començament no hi va haver una coherència entre l'esforç de dir, d'analitzar, de fer reflexió política, i l'acció humanitària.

En aquells anys en què jo escrivia a la premsa sobre la guerra vaig aprendre molt de moltes persones, i al cap d'un temps t'adones que aquest esforç és tan poc productiu, que realment els discursos s'articulen a un altre nivell, que els mitjans de comunicació tendeixen a seguir la petja del discurs oficial. Després de Dayton em vaig trobar amb que jo mateix no sabia com seguir escrivint regularment en el format d'un article d'opinió, i vaig optar, no pas pel silenci, sinó per aprofundir altres camins de recerca, com la poesia.

Fotografia d'Eric Vivier

Crec que la poesia és una forma d'intervenir en la realitat. Possiblement la poesia sigui la realitat més sòlida que existeix. Intervens a través del llenguatge de creació, en el sentit més pur, i quan precisament el llenguatge de l'acció topa repetidament amb el fracàs, i el llenguatge analític es troba també amb la incapacitat d'intervenir, de dialogar, de ser escoltat, i es produeix aquest gran silenci. En aquest desert, la poesia és la millor manera de començar a obrir camí. "La poesia és l'única que té dret a no callar quan una cosa no es pot dir". És una cita de Narcís Comadira, que encapçala el meu llibre de poemes Viure després. Una realitat no es pot dir quan la voluntat d'anàlisi i de reflexió aboca al silenci. Fins i tot davant l'experiència extrema de les víctimes d'un genocidi, la poesia no pot renunciar a la paraula. I per a mi ha estat un tornar a començar des d'un punt de partida sòlid, a partir del qual puc tornar a construir.

—I des del punt de vista col·lectiu, ¿què es pot fer davant d'un genocidi?

Jo segueixo creient en la política institucional, i no hi hem de renunciar, però també crec en el treball polític que fem des de les ONG. Crec en la força de les idees quan són articulades per un moviment social i crec en la responsabilitat dels ciutadans, que ha de ser articulada d'una forma col·lectiva. Segurament estem en un moment de transició, on el món de les ONG, de la societat civil, dels partits polítics, està força desencaixat, però tanmateix segueixo creient que no s'ha de renunciar a que algun dia Europa sigui capaç de moure's per una visió molt més ètica de les relacions internacionals. En aquest sentit, la recent elecció com a president de la Comissió Europea de Romano Prodi, que és una persona que conec i que ve d'una experiència eclesial similar a la que jo puc haver conegut, em dóna molta confiança. Jo vull creure que algun dia tindrem una Europa que davant de l'anorreament d'una ciutat (Vukovar, el 1991), respongui, però llavors mateix, i no vuit anys després i amb desgana.

—La teva feina a l'equip internacional del MIEC et permetia viure l'espiritualitat d'una manera gairebé immediata. En canvi, aquest no és el cas de les teves responsabilitats al PEN Club i a l'equip de seguiment de la Declaració Universal de Drets Lingüístics.

He seguit sent membre d'una comunitat de base, i és en el si d'aquesta comunitat i també en el si d'altres grups d'àmbit eclesial (com el Moviment de Professionals Catòlics), on he anat acompanyant espiritualment totes aquestes formes de presència en activitats d'alliberament col·lectiu.

*—És una constant de la teva obra, molt especialment d'*El principi acollida, *que les fonts de la teva argumentació siguin extremament variades: des de l'obra de pensadors d'alta volada (com Paul Ricoeur, Michael Walzer i Alain Finkielkraut) fins a les vivències quotidianes de persones, amb noms i cognoms, que has conegut arreu del món, passant per passatges d'obres literàries.*

Jo parteixo del convenciment que la implicació personal és un mode de producció de coneixement. És des d'aquest pinyol moral, que dóna sentit al conjunt del que vius, que entres en diàleg amb els altres. I no només com a escriptor, sinó també com a lector, com a espectador de cinema, en anar al teatre, davant d'un quadre... S'hi estableix aquesta comunicació amb una veritat personal, una autenticitat, que no era coneguda abans de veure aquell film, aquell quadre. No et parlo doncs de cap compromís exterior amb unes causes abstractes, sinó d'un

desenvolupament de la pròpia persona que s'esdevé en aquest diàleg. És una implicació que pren forma, en diàleg amb la tradició i totes les veus que habiten la llengua, quan escrius, llegeixes, corregeixes, reescrius un poema. Una implicació que, al capdavall, pel procés de creació, produeix coneixement. En aquest diàleg, de Ricoeur a Salinger, de Rohmer a Maria Mercè Marçal, es va construint l'obra i, amb ella, l'autor.

D'altra banda, per les preguntes que em provocava el meu treball en aquestes associacions, necessitava una elaboració més teòrica, més filosòfica, més política, més d'assaig en molts casos. Sempre hi ha aquesta necessitat: experiència que necessita la reflexió i reflexió que et crida a l'experiència; és un anar i venir entre l'acció i la reflexió.

—Com justificaries aquesta necessitat d'elaboració teòrica? I quina relació té amb la teva feina de creador a partir del llenguatge?

D'una banda és la necessitat que tinc de posar paraules a l'experiència perquè aquesta tingui un sentit, i permeti anar més enllà, i d'altra banda, és la consciència que posar paraules a l'experiència vol dir inscriure's en debats molt amplis, debats que et superen i dels que en perceps una petitíssima parcel·la, i dels quals cal contar-ne allò que ets capaç de copsar. Ricoeur articula en un sentit molt profund la necessitat d'una utopia, un projecte ètic de la persona, la identitat personal d'aquesta recerca, en aquesta visió seva d'un mateix com un altre. En altres textos de reflexió bíblica i teològica hi he pogut trobar una recerca de Déu lligada amb la lluita per la justícia i amb la voluntat de fer que es vagin creant llenguatges, paraules, comprensions de l'experiència de Déu avui i aquí.

Aleshores, jo diria que els diferents registres en què escric són fruit de diferents actituds. L'actitud d'un poema és la més lliure, la més necessària també. L'experiència d'escriure l'assaig sobre Bòsnia va significar cenyir-se a l'anàlisi política i el seu llenguatge, el seu rigor propi. La meva experiència amb la novel·la, en canvi, era deixar que tota aquesta madeixa d'experiències, de reflexions, de contactes, de diàlegs, esdevingués una forma de narració.

—A El principi acollida fas una radiografia personal de dos grans temes del nostre temps: la possibilitat i la necessitat del diàleg intercultural, i la defensa d'un universalisme que respecti la diversitat.

A *El principi acollida* hi havia una clara voluntat de repetir allò que fèiem en les trobades del moviment internacional: començàvem vivint una setmana amb un grup de la població del país, víctimes d'una catàstrofe ecològica (com a Bhopal), de la violència i la pobresa (com als pueblos jóvenes de Lima), de la reforma agrària (amb els camperols coreans), per poder conèixer i fer nostre el seu punt de vista. Només a partir d'aquí es creava tota la reflexió del debat, es cridaven els experts, s'explicaven les experiències dels estudiants fetes en cadascun dels països d'on venien.

El principi acollida volia fer el mateix. Per una banda recollir l'experiència en brut, intercultural, intentar narrar allò que jo he viscut de la manera més senzilla, oberta, menys elaborada: és la part del llibre que té forma de relat, de viatges i d'encontres; i al costat d'això, oferir una certa articulació dels arguments d'uns quants autors que a mi em semblaven rellevants pel que fa a l'experiència de l'àmbit intercultural. Perquè de fet El principi acollida no és un llibre sobre el diàleg intercultural en general, sinó molt concretament sobre el diàleg intercultural a les ONG internacionals

crítiques. Té l'acció col·lectiva com a horitzó.

Crec que cal fer un enorme esforç pedagògic a les ONG. I de fet el meu llibre proposa una pedagogia intercultural. Però pretendre que el diàleg entre persones de cultures diverses pot sortir només de la bona voluntat, de la convivència... és com tantes reunions d'intel·lectuals que empalmen una conferència darrera l'altra i no pensen de quina manera es podria dialogar a fons, conèixer-se per renovar el discurs. Jo crec que la relació entre persones vingudes d'orígens culturals diversos que es descobreixen estrangeres a partir del moment en què es troben, no abans, necessita d'una pedagogia de la relació, d'igual manera com segurament qualsevol forma de cooperació humana necessita d'una reflexió educativa o pedagògica sobre ella mateixa.

És clar que aquesta reflexió és d'actualitat ara i aquí. Cal pensar en clau pedagògica la integració de les diverses cultures que estan venint a Europa. Moltes vegades em fa por que el discurs multiculturalista sigui una manera d'escapar d'aquest repte pedagògic i social que és el crear societats integrades. Moltes vegades el multiculturalisme és una mica wishful thinking, em sembla irrealista, no té en compte que els conflictes existeixen i que seguiran existint, però que els conflictes no són una cosa dolenta en ella mateixa, sinó un punt de partida per al diàleg, per trobar solucions.

El conflicte no ha de ser amagat, sinó que ha de ser el punt de partida per crear una realitat nova. De fet, el llibre proposa fer un ús pedagògic dels conflictes en el camp de les organitzacions internacionals i associatives.

—*Ens queda parlar de l'universalisme...*

La meva defensa d'un universalisme pluralista parteix d'una presa de posició entre els que creuen en principis universals desarrelats de les diverses cultures (que molt sovint neguen la mateixa identitat de les persones), o els que creuen que és impensable avui en dia parlar d'universalitat, que ens hem de limitar a l'etnocentrisme de cadascun dels grups humans...

Jo crec que l'universalisme s'ha de pensar com a procés, excloent els dos extrems: l'universalisme desarrelat i l'etnicitat. L'universalisme existeix, i és un horitzó desitjable. Per exemple, els drets humans s'han de pensar d'entrada com a drets humans universals, però també com a universalitzables, com a punt de partida d'un procés pel qual, en contextos culturals molt diversos, es pot arribar a una articulació arrelada d'aquells drets per tal que siguin compresos, respectats, desenvolupats.

Barcelona, dijous 25 de març de 1999.

Bibliografia

Poesia

A la ciutat blanca, Barcelona, 1984. Premi Amadeu Oller 1984.

Als límits de la sal, Barcelona, Proa, 1985. Premi Carles Riba 1984.

L'àngel del saqueig, Barcelona, Ediciones Peninsula / Edicions 62, 1990.

Viure després, Barcelona, Proa, 1998. Premi de la Crítica 1998 en la modalitat de poesia en llengua catalana.

Assaig

El principi acollida, Barcelona, Empúries, 1995.

La victòria pòstuma de Hitler, Barcelona, Proa, 1995. Recull d'articles sobre les guerres de Croàcia i de Bòsnia d'autors de nacionalitats diverses.

Novel·la

L'estrangera, Barcelona, Proa, 1997.

Marc Dueñas és antropòleg, editor i membre d'Enllaç.

enllaç

BUTLLETA DE SUBSCRIPCIÓ

En/Na _____

Adreça _____

CP _____ *Població* _____ *Comarca* _____

Telèfon _____ *Fax* _____ *correu electr.* _____

- ❒ *em subscric a* Via fora!! *(1.600 ptes. per 4 números)*
- ❒ *Vull rebre en número* *de* Via fora!! *(500 ptes.)*
- ❒ *Vull col·laborar econòmicament amb Enllaç amb 1.000 ptes. per trimestre*
- ❒ *Vull col·laborar econòmicament amb Enllaç amb 1.500 ptes. per trimestre*
- ❒ *Vull col·laborar econòmicament amb Enllaç amb 2.000 ptes. per trimestre*
- ❒ *Vull col·laborar econòmicament amb Enllaç amb* *ptes. per trimestre*

Forma de pagament:

- ❒ *Gir postal*
- ❒ *Domiciliació bancària.*
- ❒ *Personalment*

Data _____ *Signatura:*

enllaç

BUTLLETA DE DOMICILIACIÓ BANCÀRIA

En/Na _____

Caixa/Banc _____

C.C./Llibreta ☐☐☐☐ ☐☐☐☐ ☐☐ ☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐

Adreça _____

CP _____ *Població* _____ *Comarca* _____

Agrairé que amb càrrec al meu compte/llibreta s'atengui, fins a nova ordre, el rebut que periòdicament presentará Enllaç per al pagament de la meva col·laboració.

Data _____ *Signatura:*

Des d'ara, en un sol telèfon hi trobaràs la resposta a infinitat de qüestions d'arreu de Catalunya.

012

La resposta

Un nou servei. Un nou telèfon* que pot resoldre alguns tràmits sense haver-se de desplaçar, que dóna resposta i orientació, principalment, sobre temes relacionats amb l'Administració de la Generalitat i també sobre d'altres serveis.
El 012 posa, a l'abast de tothom, infinitat de dades d'interès.

Només cal telefonar.

012 atenció ciutadana

InfoCat

Generalitat de Catalunya

*91,2 ptes. els 3 minuts o fracció.

CONTENTS		ENHAVO
Editorial		Cefartikolo
The enigma of the origin of the Christian religion.	3 4	La enigmo de la Origino de la Kristiana religio.
Just an isolated case... Reflections on the circumstances of the withdrawal, from school of thre Moroccon girls in Girona.	16	Nur izolita okazo... Pripensoj cirkau la mallernejigo de tri marokaj knabinoj en Girono.
Book review.	21	Relligats.
Via Forum!!	22	Via Forum!!
Okcitanoj: Trobadoroj au Kataristoj?	39	Occitans: Troubadours and Cathars?
Interview with Carles Torner	49	Intervjuo al Carles Torner

Via fora!! *núm. 61 Hivern del 1999. Preu venda: 500 ptes.*

Edita: Associació **enllaç**. Apartat de Correus 85, 08291 Ripollet(Vallès Occidental), telèfons: 692 51 83 - 692 66 55, adreça electrònica: mon@bcn.servicom.es.

Podeu reproduir qualsevol article sempre que sigui de manera íntegra, però us agraïríem que en féssiu constar la procedència.

Via fora!! és membre de l'Associació de Publicacions Periòdiques en Català (APPEC).

Aquest número de *Via fora!!* és fruit del treball de: Eugeni Chafer, Marc Dueñas, Xavier Filella, Marcel Garro, Joan-Ramon Gordo, Agustí Nicolau, Martí Olivella, Stefano Puddu, Pep Puig, Jaume Sobrevals, Milagros Vallès i Lluís Vàzquez.

La secció *Via Fòrum!!* es produïda pel Centre per a la Innovació Social (CIS). Apartat de correus 145, 08290 Cerdanyola del Vallès, adreça electrònica. cis@troc.es, http://www.troc.es/repensar/suports.htm

Han col·laborat en les traduccions: Alice Baumann, Ramon Llop, Marina Ollé, Llibert Puig i l'Associació Catalana d'Esperanto.

La fotografia de portada mostra un paisatge de Txèquia i és de Miquel Palau.

Les il·lustracions són d'Eva Virgili i Xavi López.

Via fora!! és composada electrònicament per membres de l'Associació, amb la col·laboració del Projecte Repensar la Societat i de Servei de Secretaria S.A. Impressa als PP. CC. a "La Impremta" (el Prat de Llobregat), amb paper ecològic *Biotop 3* de 90 grams pel que fa a l'interior i cartulina ecològica *Magnosttar* de 200 grams pel que respecta a les portades.

D.L. B-13.925/1984; I.S.S.N. 0214-672X.

Editorial	**Editorial**	**3**
Altrament	**L'enigma de l'origen de la religió cristiana**	
	Antoine Vergote	**4**
Cada terra fa sa guerra	**"Tan sols un cas aïllat..." Reflexions de l'entorn de la desescolarització de tres nenes marroquines a Girona**	
	Jordi Moreras	**16**
Relligats	**Nacionalisme i partits nacionals a Catalunya**	
	Miquel Caminal	**21**
Via Forum!!		**22**
Reus, paris i londres	**Occitans: trobadors i càtars?**	
	Claudi Balaguer	**39**
A la intempèrie	**Entrevista a Carles Torner**	**49**

enllaç